

1980'den Günümüze Türkiye ve İstanbul'da İstihdam

Ahmet Mithat KIZIROĞLU*

Özet: İstihdam konusu tüm dünyada olduğu gibi, her gün gelişip büyüyen Türkiye için de önemli sorunların başında gelmektedir. Türkiye ekonomik olarak gelişirken işgücü, tarımdan sanayi ve hizmetler sektörüne doğru kaymakta, yaşanan bu süreçte İstanbul'un ise özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

Dünyada yaşanan küresel ölçekli rekabet, istihdamın ve beraberinde getirdiği sorunların önemini giderek arttırırken, Türkiye ve İstanbul'da da istihdamın yapısının incelenmesi ihtiyacı doğmaktadır. Çalışmanın amacı Türkiye ve İstanbul'da istihdamın önemli özelliklerinin araştırılması, karşılaştırmalı analizinin yapılması ve bulunan sonuçların ortaya konulmasıdır.

Çalışmada Genel Nüfus Sayımları, Hanehalkı İşgücü Anketleri ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden yararlanılarak, Türkiye ve İstanbul'daki istihdam yapısı yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, sektörler, meslek gruplarına ve işteki durumuna göre ele alınmış, istihdamın Türkiye ve İstanbul'da genel olarak artma eğiliminde olduğu, tarımdan sanayi ve hizmetler sektörüne doğru değişim gösterdiği ve bazı yönlerden benzerlik bazı yönlerden ise farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, İşsizlik, Türkiye, İstanbul, İstihdam Düzeyi, İstihdam Oranı

Employment in Turkey and Istanbul Since 1980

Abstract: The issue of employment is one of the major problems for developing and growing Turkey as well as it is for all the world. While Turkey is economically growing, laborforce is shifting from agriculture to industry and service sector. Istanbul has a special role and importance in this process.

While competition on a global scale is increasing the importance of employment and the problems that it brings, a need to examine the structure of employment in Istanbul and in Turkey has arisen. The aim of this study is to search the important characteristics of employment in Istanbul and in Turkey, to make a comparative analysis and to present the results obtained.

* Yard. Doç. Dr.

In this study, by using the data obtained from Population Censuses, Household Labor Force Surveys and Address Based Population Registration System, employment structure of Istanbul and Turkey is examined according to age, sex, marital status, educational status, sectors, occupational groups and employment status, and it is concluded that employment in Istanbul and in Turkey generally tends to increase, shows an alteration from agriculture to industry and service sectors and shows similarities or differences in some respects.

Keywords: Employment, Unemployment, Turkey, Istanbul, Employment Level, Employment Rate

Giriş

Dünyada yaşanan hızlı gelişmelere bağlı olarak çalışma yaşamı ve işgücünün yapısı değişirken istihdam sorununun önemi de giderek artmaktadır. Küreselleşme, teknoloji, eğitim ve çalışma yaşamında esneklik gibi faktörler, üretimin bir sonucu olan istihdam sorununu giderek karmaşıktırırken, istihdamın artırılması konusu özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için çok daha fazla önem kazanmaktadır.

Emeğin üretimde kullanımını ifade eden istihdamın artması milli gelirin de artması anlamına geldiğinden tüm ülkeler, bölgesel ve uluslararası ekonomik kuruluşlar istihdam sorununu çözmek için yollar aramaktadır.

Halihazırda gelişmekte olan bir ülke durumunda bulunan Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren kırsal alanlardan kentlere doğru yoğun bir göç yaşanmakta olup, göç ile birlikte istihdamın yapısı da değişmiş bulunmaktadır. 1980'li yıllarda dünyaya açılma yolunda politikalar izlemeye başlayan ve ekonomi politikalarında, küreselleşme sürecinin de etkisiyle köklü değişimler yaşanan Türkiye'de, bu süreçle birlikte piyasa ekonomisine doğru hızlı bir geçiş yaşanmaya başlamıştır.

Bu geçiş dönemi toplumsal, politik ve ekonomik açıdan hızlı bir değişimi beraberinde getirerek, tarımın toplam istihdam içindeki payının giderek azalmasına, tarımdan boşalan işgücünün kentlere akın etmesine, piyasa ekonomisine geçişin gereği olarak devletin ekonomiden çekilmeye başlaması ise istihdamın daralmasına neden olmuştur.

Küresel sisteme entegre olma yolunda ilerleyen Türkiye, diğer ülkelere benzer şekilde dış ekonomik kriz, şok ve kırılganlıklara daha açık ve duyarlı hale gelmiştir. Dışarıdan kaynaklanan konjonktürel dalgalanmalara bağlı kriz, durgunluk ve şoklar, yüksek işgücü ve istihdam maliyetleri nedeniyle, esnek olmayan bir işgücü piyasasına sahip olan Türkiye'de istihdamın daralmasına ve işsizliğin giderek artmasına neden olmaya başlamıştır.

Türkiye'de izlenen ekonomi politikalarının bir sonucu olarak emeğin (özellikle de vasıfsız emeğin) değersizleştirilmesi, sanayinin ekonomideki nispi payının düşüklüğü, tasarruf ve yatırımların yetersizliği, dış ticaret açıkları gibi

nedenler de istihdamın daralmasında önemli rol oynamaya başlamıştır. Ortaya çıkan istihdam sorunu hızlı bir şekilde gelişerek büyümeye çalışan Türkiye için çok önemli bir sorun durumuna gelmiştir.

Türkiye'nin bilim, sanat, kültür, sanayi, turizm ve ticaret merkezi durumunda olan İstanbul, bir dünya kenti olma yolunda hızla ilerlemekte, aşırı göç alarak hızla büyümektedir. Türkiye nüfusunun 1/6'sına yakını İstanbul'da yaşamaktadır. İstanbul'da nüfusun çok fazla olması nedeniyle; barınma, yaşama, sosyal güvenlik, emek, işgücü, istihdam ve işsizlik gibi birçok konuda büyük sorunlar yaşanmaktadır. Bazı yönlerden gelişmiş ülkelerde görülen olumlu, bazı yönlerden ise gelişmekte olan ülkelerde görülen olumsuz özellikleri sergileyen İstanbul'un, işgücü ve istihdam bakımından Türkiye içinde özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

Bu çalışma; Türkiye genelinde ve İstanbul'da her geçen gün daha da büyüyen bir sorun haline gelen istihdamın yapısal özelliklerinin ve gelişme eğilimlerinin belirlenmesine ihtiyaç bulunduğu düşüncesiyle, gelecekte yapılacak planlama ve politika çalışmalarına katkı sağlayabilmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada önce kavramsal olarak istihdamın tanımı, küreselleşme, teknoloji, esneklik, eğitim, milli gelir, ekonomik büyüme ile ilişkisi, dünyadaki istihdam eğilimleri ve istihdamın yapısal özellikleri ele alınmış, daha sonra 1980-2013 yılları arasında Türkiye ve İstanbul'da istihdamın yapısal özellikleri ile gelişme eğilimleri incelenmiştir.

Çalışmada Genel Nüfus Sayımları, Hanehalkı İşgücü Anketleri ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden yararlanılmıştır. Ancak mevcut veriler arasında kapsam ve metodoloji bakımından bazı farklılıklar bulunduğu için doğru sonuçlara ulaşabilmek için aynı metodoloji ile belirlenmiş olan veriler kullanılmış, bu nedenle istihdamla ilgili bazı özellikler 2004-2013 yılları arasındaki verilerden yararlanılarak incelenmiştir.

Türkiye ve İstanbul'da istihdamın yapısal özellikleri ve eğilimleri bakımından, genel olarak gelişmekte olan ülkelerdekine benzediği, Türkiye geneli ile İstanbul arasında bazen benzerlik, bazen de farklılık gösterdiği, ancak Türkiye geneline göre İstanbul'un gelişmiş ülkelerdeki özellikleri daha çok gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

İstihdam Kavramı ve Yapısal Özellikleri

Gerçek anlamına 1929 yılında yaşanan dünya ekonomik krizinin ardından işsiz kalan insanların toplumların sosyal ve ekonomik yapıları üzerinde yaptıkları olumsuz baskılar belirgin bir sorun durumuna geldiğinde kavuşan istihdam kavramı, sanayi devriminin başladığı yıllarda, çalışmanın ücretli olmaya başlaması ile birlikte gündeme gelmiştir. J.M. Keynes'in 1936 yılında yayınladığı "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" adlı kitabında, istihdam konusuna önem vermesi de dikkatlerin bu konu üzerinde toplanmasına neden olmuştur (Aren, 2008: 4, Gül vd., 2009: 29).

İstihdamın Tanımı

Gelişmiş ülkeler için de sorun olan istihdam, özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli sorunların başında gelmektedir. İstihdamın ekonomik amacı; üretimi düzenlemek ve artırmak, sosyal amacı ise; çalışmak isteyen herkese iş bulmak, emek arz ile talebini nicelik ve nitelik yönünden uyumlaştırmak, verimliliği arttırarak çalışma barışını gerçekleştirmektir (Murat, 2007: 193-206).

Kullanmak, çalıştırmak ve hizmete sokmak anlamlarında kullanılan istihdam; ekonomik olarak bir üretim faktörü olan emeğin gelir sağlamak amacıyla çalışması ya da çalıştırılmasını ifade etmekte (Gül vd., 2009: 7), girişimcilerin kullandıkları emeğe yaratılan değerden pay vermeleri olarak tanımlanmaktadır (Tokol ve Alper, 2013: 116-117).

Teknik olarak geniş ve dar olmak üzere tanımlanan istihdam (Işığışok, 2005: 25, Işığışok, 2011; 19-20) geniş anlamda; tüm üretim faktörlerinin üretim sürecinde kullanılması anlamına gelip, üretim faktörlerinin bir yıllık dönemde kullanılma derecesini ifade ederken, dar anlamda; sadece emek faktörünün kullanılması anlamına gelmekte ve ekonomik faaliyetlere katılan insan gücünün bir yıllık dönemde kullanılma, çalışma, çalıştırılma düzeyi ve çalışma saatlerinin toplamını göstermektedir (Tekeli vd., 2013: 9; Ülgener, 1991: 83, Kesici, 2013: 15). İstihdamın dar anlamda tanımında, emeğin üretimde kullanılma oranı istihdam olarak kabul edilmektedir (Köklü, 1978: 65-68).

Emeğin kullanılması anlamına gelen istihdam; gerçek anlamda mal/hizmet artışı yarattığı, istihdam edilen kişiye gelir sağladığı, saygınlık kazandırdığı ve devamlılık arz ettiği için günümüzde hem çok önemli bir sorun, hem de anahtar faktör olup, zenginliğin yaratılması ve hakça paylaşılmasında zorunlu ve öncelikli bir araç durumundadır (Tokol ve Alper, 2013: 116-117, Kapar 2004: 187).

İstihdam ekonomik açıdan tam, eksik ve aşırı istihdam şeklinde de sınıflandırılırken, üretim faktörlerinin tamamının üretime koşulması geniş anlamda tam istihdam, çalışma istek ve arzusunda olan herkesin iş bulup çalışması ise dar anlamda tam istihdam olarak ifade edilmektedir (Dinler, 2010: 472).

Ekonomide yalnızca doğal işsizliğin bulunduğu durumu ifade eden tam istihdam geçerli ücret düzeyinde çalışmak isteyen herkesin iş bulabildiği istihdam düzeyi olurken (Ertek, 2012: 329, Gül vd., 2009: 9), eksik istihdam bir ekonomide çalışmak isteyen işsizlerin bulunması, işgücünün üretken kapasitesinin eksik veya yetersiz kullanılmasını ifade etmektedir (Dinler, 2010: 472; Lordoğlu ve Özkaplan, 2007: 58).

Eksik istihdam Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından, zamana dayalı eksik istihdam ile yetersiz eksik istihdam şeklinde tanımlanmakta, bu tanım TÜİK tarafından da kabul edilmektedir (Seçer, 2013: 16-21). Eksik istihdam; üretim faktörlerinin tam ve etkin olarak kullanılamaması iken aşırı istihdam; işgücünün tamamının çalışmasına rağmen, işgücüne olan talebin devam etmesini ifade etmektedir (TÜİK, 2010: XXII, Gül vd., 2009: 7-13).

İstihdamın Küreselleşme, Teknoloji, Esneklik, Eğitim, Milli Gelir, Ekonomik Büyüme ile İlişkisi

Küreselleşme, teknoloji, esneklik, eğitim ve milli gelir gibi faktörler istihdam sorununu daha karmaşık hale getirirken, istihdamın artırılması konusu özellikle gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmeye, ekonomik faaliyet hacminin büyümesine ve nüfusun da kabul edilebilir bir düzeyde artmasına bağlı olmaktadır (Murat, 2007: 194-195).

Küresel ölçekte rekabetin yaşandığı günümüzde, sermaye ve malların serbest dolaşımı ile birlikte işgücünün serbest dolaşımı oranında, insan faktörü ile doğrudan ilişkili olan istihdamın önemi de giderek artmakta ve dünya giderek artan işgücü için üretken iş alanları yaratmak sorunuyla karşı karşıya bulunmaktadır (Ghose vd., 2010: 1).

Küreselleşmeyle birlikte artan rekabet işgücünün istihdam edilebilirliğini güçleştirirken, teknolojik gelişme, iş organizasyonlarının değişmesi ve esnek çalışma kavramları da nitelikli işgücüne olan talebi arttırmakta, işgücünün yeni teknolojileri kullanabilecek şekilde yeniden eğitilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Murat, 2007: 194-200).

İstihdam düzeyi yükseldikçe milli gelirin de arttığı görülmekte, işgücünün nitelik ve veriminin artması ile tam istihdam düzeyine ulaşılması da milli gelirin artması anlamına gelmektedir (Dinler, 2010: 473).

İstihdamın gelir dağılımı, yoksulluk, toplumsal katılım, rekabet gücü, teknoloji ve girişimcilik gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsayan sosyo-ekonomik yansımaları bulunduğu için ekonomik ve sosyal sistemlerin sürdürülebilirliği açısından da büyük önemi bulunmaktadır (Saygılı ve Cihan, 2008: 51).

İstihdam, sermaye birikimi ve ekonomik büyümeyle de yakından ilişkili olan bir değişkendir. İstihdam sorununun günümüzdeki çok önemli diğer bir boyutu ise, istihdam ile büyüme arasındaki ilişkinin giderek zayıflaması ve ekonomik büyümenin istihdam alanındaki küresel ihtiyaçları karşılayamamasıdır (İstanbul Valiliği, 2007: 21-33). Son yıllarda ise dünyada istihdamsız büyüme olgusunun öne çıkmaya başladığı görülmektedir (Okur, 2014: 60-61). Büyüme ve istihdam arasındaki ilişkinin giderek zayıflaması ve karmaşıklaşmasında geleneksel faktörlere ilaveten, küreselleşme sürecinin ivme kazanması, Çin ve Hindistan gibi büyük ölçekli ve emeğin yoğun olarak kullanıldığı ülkelerin dünya ekonomik sistemine daha fazla katılmaları da önemli olmaktadır (Saygılı ve Cihan, 2008: 51-52).

İstihdam ile ekonomik büyüme yakın ilişkili iki kavram olmasına rağmen, 2001 yılında yaşanan krizden sonra dünyada ve Türkiye'de istihdam yaratmayan büyüme kavramının gündeme geldiği, 2008 yılında yaşanan krizden sonra ise tüm dünyada ve Türkiye'de büyüme oranlarının düşerek istihdamın daraldığı görülmektedir (Tatoğlu, 2010: 7). Ekonomik ve sosyal politikalarla bir bütün olarak ele alınması gereken istihdamın artırılması konusunda; hedeflenen politikaların

gerçekleştirilememesi durumunda karşılaşılan ortak sorun, genellikle işsizlik ve beraberinde gelen yoksulluk olmaktadır.

Dünyada İstihdam Eğilimleri

ILO, OECD, Avrupa Birliği ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da çözüm aranmasına rağmen, istihdam tüm dünyada çok önemli ekonomik ve toplumsal bir sorun olmaya devam etmektedir.

İşgücünün çoğunluğu kayıt dışı sektörde, kendi hesabına veya düzensiz işlerde çalışan, eksik istihdam edilen, istihdamda olmayanların toplumun barış, huzur ve güvenini tehdit ettikleri gelişmekte olan ülkelerde, istihdam konusuna özel önem verilerek soruna çözüm bulunmaya çalışıldığı görülmekle birlikte, günümüzde istihdam sorununu tam olarak çözen bir ülkenin var olduğunu söylemek ise mümkün olamamaktadır (Ghose vd., 2010: 84-85).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün "Küresel İstihdam Eğilimleri 2013: İkinci İstihdam Düşüşünden Çıkış" başlıklı raporunda da istihdam oranlarının, kısmen ekonomik kriz, kısmen de işlerin sektörler arasındaki kaymalarından dolayı dünyada düşme eğiliminde olduğu, gelişmiş ülkelerdeki düşük büyüme beklentilerinin gelişmekte olan ülkelere de yayılmaya başladığı, düşük ve yavaş ücret artışlarının özellikle yoksul ülkelerde istihdam ve gelir artışını engelleyerek küresel eşitsizliği daha da artırdığı ifade edilmektedir. Raporda 2012 yılı itibariyle dünyadaki işgücünün %6'sının istihdamda olmadığına dikkat çekilerek, yaklaşık 39 milyon kişinin çalışma piyasasından çekildiği, işsizlerin çoğunun iş aramaktan vazgeçtiği ve işsizlikten en çok gençlerin etkilendiği, yaşı 24'ün altında olan gençlerin yaklaşık %13'ünün işsiz olduğu ifade edilmektedir (ILO, 2013: 1-5).

OECD verileri de aynı sorunu yinelemekte olup "OECD 2013 İstihdam Tahmin Raporu"nda yüksek işsizlik düzeylerinin devam etme eğiliminde olduğu ve birçok ülkede varlığını sürdürdüğü ifade edilmektedir. Raporda OECD ülkelerinde Nisan 2013 itibariyle 48 milyon işsiz bulunduğu, işsizliğin Yunanistan ve İspanya'da %25'i aştığı, OECD bölgesindeki işsizliğin bazı ülkelerde %0,5 civarında düşeceği, bazı ülkelerde ise en az %1,0 artacağı tahmin edildiği ifade edilmektedir (OECD, 2013: 1-2).

Avrupa Birliği'ne ait veriler de istihdam sorunun önemine ve AB ülkelerinde çalışma çağındaki nüfus içindeki istihdam oranlarının istenildiği kadar yüksek olmadığını göstermektedir. AB istatistiklerinde AB 27 üyesi ülkelerde 2011 yılı itibariyle istihdam edilenlerin çalışma çağındaki nüfusa göre istihdam oranının 2008 yılında %65,8 olarak gerçekleştiği, 2009 yılında %64,5'e, 2010 yılında ise %64,1'e düştüğü, bu düşüşlerin küresel finansal ve ekonomik kriz nedeniyle gerçekleştiği, 2011 yılında ise çok az bir yükselmeye %64,3'e ulaştığı ifade edilmektedir (Eurostat, 2012: 57, Eurostat, 2014: 7).

IMF verilerinde de 2011 yılı itibariyle gelişmiş ekonomilerde ortalama %7,9 olan işsizlik oranlarının 2013 yılında %8,1 civarında gerçekleşeceğinin tahmin edildiği belirtilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2012: 79,95).

İstihdamın Yapısal Özellikleri

Değişik birçok özelliği olan istihdamın yapısal özellikleri bu çalışmada; istihdam hacmi, cinsiyet, yaş grupları, eğitim durumu, medeni durum, istihdam oranı, sektörler, meslek grupları ve işteki durum başlıkları altında incelenmiştir.

İstihdam Hacmi (Toplam İstihdam)

İstihdam edilenlerin işgücüne oranı olarak bilinen istihdam hacmi (toplam istihdam), nüfus, çalışma yaşamı, yasal mevzuat, sosyal alışkanlıklar ile faiz, enflasyon ve yatırım gibi parasal etkenler üzerinde de değişiklikler yaratabilmektedir (Gül vd., 2009: 9).

İstihdam hacmi, ekonomik faktörler ve piyasa şartlarına bağlı olarak, ekonominin tam veya eksik istihdam durumunda olduğunu göstermektedir. İş piyasadaki arz ve talebe göre oluşan istihdam hacminin arz yönü çalışanların, talep yönü ise işverenlerin piyasa şartlarına göre devralmak istedikleri çalışma saatlerinin toplamından oluşmaktadır (Ülgener, 1991: 83-111).

Emek arzının tamamının istihdam edilmesi mümkün olmadığı için, istihdam hacmi genel olarak işgücünün altında kalmakta, istihdam hacminin işgücü seviyesine ulaştırılması hedefi ise tam istihdam veya tam çalışma olarak ifade edilmektedir (Zaim, 1997: 135-146).

Cinsiyete göre İstihdam

Nüfusun cinsiyete göre dağılımı istihdam edilenlerin miktarını önemli ölçüde etkilemektedir. İstihdam edilenler arasında tüm dünyada genellikle erkekler çoğunlukta olmakla birlikte, istihdam edilen erkek ve kadınların miktarları ülkeler ile kırsal ve kentsel alanlar arasında farklılık göstermektedir. Erkeklerin işgücüne katılmalarını etkileyen faktörler genellikle demografik nitelikli olurken, kadınların işgücüne katılmalarını etkileyen faktörler ise ekonomik, kültürel, sosyal ve etnik karakter göstermektedir.

Kadın istihdamı az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Genel olarak erkeklere göre daha düşük düzeyde istihdam edilen kadınların az gelişmiş ülkelerde kentlere göre kırsal alanlarda daha fazla istihdam edildikleri, gelişmiş ülkelerde hizmet sektörünün gelişmesinin kadın emeğine olan talebi ve istihdam edilen kadın miktarını arttırdığı, kadınların bu ülkelerde kısmi süreli istihdam fırsatlarına daha fazla ilgi duydukları görülmektedir (Ekin, 1968: 46-49, 93-107).

Kadınların ev içinde üstlendikleri rollerin yerine getirilmesi zorunluluğu, çalışmak isteyen kadınların genellikle öğretmenlik, hemşirelik ve sekreterlik gibi mesleklerde istihdam edilmelerine neden olmaktadır (Fidan vd., 2009: 1-4). Çalışmak ekonomik ve sosyal yönden kadınları daha iyi bir seviyeye getirirken, iş ile ev arasında yaşadıkları ikilem ise çalışan kadınları olumsuz etkilemektedir (Nayır, 2008: 632-634).

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre de dünyada kadınların işsizlik oranı erkeklere göre giderek artmakta, genellikle ekonomik risk taşıyan ve sosyal korumadan yoksun işlerde çalışmak zorunda kalan kadınlar erkeklerden daha az ücret almakta (ILO, 2008: 1), cinsiyet temelinde ayrılan işgücü piyasasının karar mekanizmalarında yeterince temsil edilmemekte ve cinsel taciz gibi sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadır (TÜRK-İŞ, 2005: 4-13).

Yaş Gruplarına Göre İstihdam

İstihdam edilenlerin yaş gruplarına göre dağılımı ülkelerin ekonomik gelişmişliklerine bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Gelişmiş ülkelerde işgücüne dahil olup istihdam edilenlerin çoğunluğunu 25-64 yaş grubunda bulunan yetişkinler oluştururken, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ise çocukların, 15-24 genç yaş grubunda bulunanların ve 65 yaşın üstünde olanların ekonomik faaliyetlere daha fazla katıldıkları görülmektedir.

Eğitim Durumuna Göre İstihdam

Ekonomik kalkınma ve büyümede en önemli faktör iyi yetişmiş nitelikli insan gücüdür. Son yıllarda dünyada hayat boyu eğitim anlayışı yaygınlaşırken (Murat, 2009: 168, Murat, 2010: 9-10), işgücünün niteliğinin geliştirilmesi ve istihdamın artırılmasında çok önemli rol oynayan eğitim, üretken ve kaliteli bir yaşamın da ön şartı durumuna gelmiş bulunmaktadır (Karabıyık, 2012: 249).

Eğitimin emek piyasalarındaki fonksiyonları; işgücünü işlerin gereklerine göre yetiştirmek, ekonomideki yapısal değişime uyumu sağlamak, kişilerin kendilerini geliştirmelerine imkân tanıyarak istihdamda fırsat eşitliği sağlamaktır (Biçerli, 2007: 274-275). Günümüzde çalışma yaşamının değişen koşullarına uyum sağlayabilecek beceri ve kapasiteye sahip işgücüne olan ihtiyaç artmakta, daha iyi istihdam imkânlarının yaratılabilmesi için işgücünün daha iyi eğitilmesi gerekmektedir.

Eğitime yapılan yatırım, beşeri sermaye birikimini ve gelir düzeyini artırırken, eğitim ile kazanılan nitelikler kişilerin istihdam edilebilirliklerini arttırmaktadır (Şahin, 2012: 12-13). İstihdam edilebilirlik; eğitim, ileri eğitim, yeniden eğitim yoluyla iş arayanların niteliklerinin artırılması anlamına gelmektedir (Taş ve Bozkaya, 2012: 156-158). Eğitimle birlikte istihdam edilebilirlikleri de artan kadınların iş hayatından çıkma eğilimlerinin ise genel olarak azaldığı gözlenmektedir (DPT, 2011: 30, DPT, 2007:59, Uşen ve Delen, 2011: 129).

Sanayi ötesi topluma geçiş süreci de eğitilmiş işgücüne olan ihtiyacı giderek arttırmakta, eğitime önem verilmediğinde ise işsizlik artmaktadır (Gür, 2012: 37, Serter; 1993:93). Eğitim düzeyi düşük kişiler genellikle marjinal veya enformel sektörlere yönelmekte, kentsel sektörlerin talep ettiği niteliklerden yoksun olan gençlerin istihdamı ise giderek zorlaşmaktadır (Bahar ve Bingöl, 2010: 45). Günümüzde ülkelerin rekabet gücü, istihdam edilenlerin eğitim düzeyleri ve mesleki becerilerine bakılarak hesaplanmaktadır (Tatlidil ve Xanthacou, 2002: 3-10).

Medeni Duruma Göre İstihdam

Medeni durum istihdam konusunda erkeklere göre kadınları daha fazla etkilemektedir. Kadınların gelişmiş ülkelerde genellikle bekar iken ekonomik faaliyetlere daha çok katıldıkları, evlendikten sonra çalışma hayatından çekildikleri, gelişmekte olan ülkelerde ise tam tersi bir durum yaşandığı görülmektedir.

Kadınların işgücüne katılmalarını genellikle toplumsal cinsiyete dayalı işbölümüne göre şekillenen ve kadınları; ev işleri yapmak, çocuk, hasta/yaşlılara bakmak ile sorumlu tutan toplumsal cinsiyet rolleri belirlemektedir. Evli ve çocuk sahibi olan kadınların ise çalışmak yerine çocuklarına bakmak üzere genellikle evde kalmayı tercih ettikleri görülmektedir (Toksöz, 2007: 58-59).

İstihdam Oranı

Çalışma çağındaki nüfusun yüzde kaçının istihdam edildiğini ifade eden istihdam oranı, emeğe olan toplam talep ile üretime katılan faktörlerin emek arzına yeterli olup olmamasına bağlı olmaktadır (TUİK, 2007: 26). İşgücüne dahil olan kişilerin çoğunun çalışması, iş piyasalarının iyi düzenlendiği anlamına geldiği için, istihdam oranının yüksek olması emek arzı ve talebi arasında uyum bulunduğunu göstermektedir.

İstihdam oranları, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere göre gelişmiş ülkelerde daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir. Dünya Bankası verilerine göre, gelişmiş birçok ülkede istihdam oranları %50'nin üzerinde olup, AB-15 ülkelerindeki istihdam oranı ortalama %65 civarındadır. OECD verilerine göre de gelişmiş ülkelerdeki istihdam oranları, gelişmekte olan ülkelerekinden daha yüksek düzeydedir (TUİK, 2011: 3).

Türkiye yaklaşık %44'lük istihdam oranı ile dünyada istihdam düzeyi düşük ülkeler arasında yer almakta olup, Dünya Bankası'na göre Türkiye'deki istihdam sorunun ana nedeni, yavaş istihdam yaratılmasıdır (World Bank, 2006: 1-4).

Sektörlere Göre İstihdam

İşgücünün sektörlere göre dağılımı ekonominin istihdam yaratma kapasitesi üzerinde etkili olmaktadır. Günümüzde işgücünün büyük çoğunluğunun gelişmiş ülkelerde sanayi ve hizmet sektörlerinde, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere ise tarım sektöründe istihdam edildiği gözlenmektedir (Murat, 2006: 243).

İşgücü, ekonomik gelişmeye paralel olarak tarımdan sanayi ve hizmet sektörlerine doğru yayılmakta, kişilerin zorunlu ihtiyaçları dışındaki ihtiyaçlarına yönelik talepleri genellikle sanayi ve hizmet sektörleri tarafından üretildiği için, istihdam edilenler bu sektörlere doğru kayarken, tarım sektöründe çalışanlar ise giderek azalmaktadır (Zaim, 1997: 147, Yazgan, 1968: 81-84).

Meslek Gruplarına (Yapılan İşe) Göre İstihdam

Kişilerin yaptıkları işe meslek adı verilmekte olup, planlama, eğitim ve sosyal politika çalışmaları açısından gerekli olduğu için işgücü meslek gruplarına göre de sınıflandırılmaktadır. Meslekler insan gücü planlamaları, iş kazaları ve meslek

hastalıklarının belirlenmesi amacıyla belli gruplar altında toplanmaktadır. İstihdam edilenlerin mesleklere göre dağılımının analizi ile toplumların sosyal yapısındaki değişimler de izlenebilmektedir.

Ekonominin gelişmesi, işgücünün miktar olarak artmasının yanı sıra, meslek gruplarına göre dağılımının değişmesine de bağlı bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde çalışanların daha fazla eğitim gerektiren mesleklere istihdam edildiği ve bir meslekten diğerine geçişte hareketliliğin az olduğu, az gelişmiş ülkelerde ise kişilerin birden fazla mesleği aynı anda icra ettikleri görülmektedir (Murat, 2007: 292-293).

Meslekteki Konuma (Statüsüne) Göre İstihdam

İşgücünün meslekteki konumu açısından analizi, ekonomik gelişmenin sosyal sonuçlarını gösterme özelliğine sahip bulunmaktadır. Meslekteki konum kişilerin kendi hesabına mı yoksa başkalarına bağlı olarak mı çalıştığını ifade etmektedir (TUİK, 2007: 15). İşgücü, meslekteki konumu bakımından; ücretliler (maaşlı veya yevmiyeliler, bağımlılar), işverenler, kendi hesabına çalışanlar ve ücretsiz çalışan yardımcı aile bireyleri şeklinde dört gruba ayrılmaktadır.

İşgücünün büyük çoğunluğu ücretlilerden oluşan ülkelerin gelişmiş, ücretsiz çalışan aile bireyleri ile kendi hesabına çalışanlardan oluşan ülkelerin ise az gelişmiş veya gelişmekte olduğunu söylemek mümkündür.

Gelişmiş ülkelerde işgücünün %70-80'ni oluşturan bağımlılar grubunun, az gelişmiş ülkelerde %20-30 civarında olmasının nedeni ise, az gelişmiş ülkelerin ekonomilerinin tarım ağırlıklı olmasıdır. (Murat, 2006: 255, Murat, 2007: 270). Yapılan çalışmalar ücretli (maaşlı ve yevmiyeli) olarak çalışanların dünya genelinde önem kazandığını ve giderek arttığını göstermektedir.

Türkiye ve İstanbul'da İstihdamın Yapısal Özellikleri ve Gelişme Eğilimleri

Sosyo-ekonomik nitelikli yapısal dinamiklerden kaynaklanan istihdam konusu Türkiye için de önemli bir sorun olup giderek büyümektedir. Nüfus artış hızı, sermaye birikimi yetersizliği, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, yatırımlardaki yetersizlikler, işgücünün niteliğinin sanayinin ihtiyaçlarına cevap verememesi, teknolojik gelişmeler ve girişimcilere sağlanan teşviklerdeki yetersizlikler, Türkiye'de istihdam sorununu büyütme ve karmaşıktırılmaktadır. Türkiye'de yüksek olan nüfus artışı düzeyinde istihdam yaratılmaması da işsizlik sorununun giderek büyümesine neden olmaktadır (DPT, 2011: 3, Murat, 2007: 193)

1950'li yıllardan itibaren kırsal kesimden kentlere ve özellikle de İstanbul'a yönelik giderek artan göçün hızlanarak devam etmesi, istihdam sorununun niteliğini değiştirerek birçok yeni problemin ortaya çıkmasına yol açmış bulunmaktadır. Kırsal kesimde gizli işsiz durumunda olan işgücü fazlası kentlerde açık işsize dönüşerek, hizmet sektörünün kalabalıklaşmasına, kayıt dışı veya marjinal işler ile birlikte yeni bir gizli işsizlik şeklinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durumun

en güzel örneği ise İstanbul'da yaşanmaktadır. Türkiye'de çalışabilir durumdaki nüfusun yaklaşık 1/3'nün tarım sektöründe istihdam edilmesi, istihdam sorununu çözer gibi görünmekle birlikte, gizli işsiz miktarını arttırmakta, kentlere yönelik göç ise işgücünün nicelik ve niteliğini bozmaktadır (Murat, 2007: 193-194).

Bu çalışmada Genel Nüfus Sayımları, Hanehalkı İşgücü Anketleri ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden yararlanılarak, Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdamın yapısal özellikleri ve gelişme eğilimleri incelenmektedir. Ancak mevcut veriler arasında kapsam ve metodoloji açısından bazı farklılıklar bulunduğu için analizlerde aynı metodoloji ile belirlenmiş olan verilerden yararlanılmış, bu nedenle istihdamın bazı yapısal özellikleri incelenirken 2004-2013 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır.

Türkiye ve İstanbul'da İstihdam Hacmi (Toplam İstihdam)

Türkiye'de yapılan tüm kalkınma planlarda özel önem verilmesine rağmen, öncelikli sorunların başında gelen istihdamda istenilen düzeye ulaşılmadığı görülmektedir. İşgücünün tamamı istihdam edilemediği için, istihdam hacmi genel olarak işgücünün altında kalmakta, işsizler maddi ve manevi yoksulluk çekerken, mevcut kaynaklar tam olarak kullanılmadığı için milli gelir de düşmektedir.

İstihdam edilenlerin toplam miktarları, Türkiye geneli ve İstanbul'da genel olarak artmakla birlikte bazı farklılıklar göstermektedir. Türkiye genelinde ve İstanbul'da çalışma çağındaki nüfusa ve işgücündeki artışa bağlı olarak istihdam hacmi (toplam istihdam); 1980-2013 yılları arasında Türkiye genelinde %37,8 artarak 25 milyon 524 bine, İstanbul'da %197,8 artarak 4 milyon 658 bine ulaşmıştır. (Tablo 1).

İstihdam hacmi; hem Türkiye genelinde hem de İstanbul'da artmakla birlikte, işgücünün altında kalmış, İstanbul'un istihdam hacmindeki artış Türkiye geneline göre yaklaşık 5 kat daha fazla olmuştur. Bu durumun nedeni, insanların iş bulmak umuduyla İstanbul'a göç etmesidir. Türkiye'de istihdam edilen her beş kişiden biri İstanbul'da bulunmaktadır. İstihdam hacmi hem Türkiye genelinde hem de İstanbul'da artma eğilimindedir.

Tablo 1: Çalışma Çağındaki Nüfus, İşgücü ve İstihdam Edilenler (1980-2013), (Bin Kişi, 12/15+Yaş)

TÜRKİYE									
YIL	ÇALIŞMA ÇAĞINDAKİ NÜFUS			İŞGÜCÜ			İSTİHDAM EDİLENLER		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
1980 (1)	30 406	15 309	15 097	19 212	12 284	6 928	18 522	11 709	6 814
1990(2)	35 601	17 556	18 045	20 150	13 990	6 160	18 539	12 901	5 637
2000(2)	46 211	22 916	23 295	23 078	16 890	6 188	21 581	15 780	5 801
2013(3)	55 608	27 411	28197	28 271	19 597	8 674	25 524	17 883	7 641
İSTANBUL									
1980(1)	3 494	1 841	1 653	1 654	1 408	246	1 564	1 332	232
1990(2)	5 601	2 921	2 680	2 707	2 214	493	2 540	2 076	464
2000(2)	7 919	4 007	3 912	3 977	2 909	1 068	3 471	2 574	898
2013(3)	10 046	5 013	5 033	5 248	3 712	1 536	4 658	3 351	1 308

Kaynak: (1) Sedat Murat; **Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı**, İTO Yayın No: 2007-73, İstanbul: İTO, 2007, s. 219., (2) DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Türkiye**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2759, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Mart 2003, s. 54., DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, İl/ 34-İstanbul**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2732, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Kasım 2002, s. 50., (3) TÜİK; **İstatistikler, İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi)

<http://www.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim: 09.Şubat.2014.

Not:

(1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(2) 2000 kişiden az değerlerde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

Türkiye ve İstanbul'da Cinsiyete Göre İstihdam

İstihdam edilenlerin cinsiyete göre dağılımı Türkiye geneli ile İstanbul arasında bazı farklılıklar göstermekte, ancak erkek egemen bir niteliğe sahip bulunmaktadır. İstihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında, Türkiye genelinde istihdam edilen erkeklerin arttığı, kadınların ise azaldığı görülmektedir (Tablo 2). İstihdam edilen erkeklerin oranı; Türkiye genelinde 1980-2000 yılları arasında artarak %73,1'e yükselip, 2000-2013 yılları arasında azalarak %71,1'e düşerken,

kadınların oranları tam tersi bir durum göstererek %29,9'a ulaşmıştır. İstanbul'da ise erkeklerin oranı azalarak %71,9'a düşerken, kadınların oranı artarak %28,1'e yükselmiştir.

Türkiye geneli ve İstanbul'da istihdam edilenlerin büyük çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. İstihdam edilen erkeklerin oranı Türkiye geneline göre İstanbul'da, kadınların oranı ise düşmesine rağmen İstanbul'a göre Türkiye genelinde daha yüksektir. İstihdam edilenler içinde, Türkiye genelinde erkeklerin oranı artıp kadınların oranı düşerken, İstanbul'da tam tersi bir durum yaşanmaktadır.

Bu durumun nedeni, ataerkil bir toplum yapısına sahip olan Türkiye'de kadınlara göre erkeklerin çalışma hayatına daha fazla katılması, Türkiye'nin dünyada yaşanan ekonomik krizlerden (2001, 2008 krizleri gibi) daha fazla etkilenir hale gelmesi, İstanbul'da artan işgücüne yetecek kadar iş imkanı yaratılamaması, göçle gelen düşük nitelikli erkeklerin iş bulamaması ve ailevi engellemelerden kurtulan kadınların ekonomik zorunluluklar nedeniyle çalışma hayatına daha fazla katılmasıdır. Türkiye genelinde istihdam edilenler içinde erkekler artma, kadınlar azalma, İstanbul'da ise kadınlar artma erkekler azalma eğilimindedir.

Tablo 2: İstihdam Edilenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000-2013)

YIL	TÜRKİYE			İSTANBUL		
	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
1980	100,0	63,2	36,8	100,0	85,2	14,8
1990	100,0	69,6	30,4	100,0	81,7	18,3
2000	100,0	73,1	26,9	100,0	74,2	25,9
2013	100,0	70,1	29,9	100,0	71,9	28,1

Kaynak: Tablo 1'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye ve İstanbul'da Yaş Gruplarına Göre İstihdam

İstihdam edilenlerin yaş gruplarına göre dağılımı incelenirken, daha sağlıklı bir analiz yapılabilmesi amacıyla, aynı metodoloji ile belirlenmiş olan 2004-2013 yılı verilerinden yararlanılmıştır.

Türkiye genelinde; istihdam edilenlerin içinde miktarı en fazla olan grup 35-54 yaş grubudur. İstihdam edilenlerin miktarı 15-19 yaş grubunda bulunan kadınlar dışındaki tüm yaş gruplarında artmaktadır. İstanbul'da; istihdam edilenler içinde de miktarı en fazla olan grup 35-54 yaş grubudur. İstihdam edilenlerin miktarı toplamda ve kadınlarda 20-24, 25-34, 35-54 ve 55+, erkeklerde 25-34, 35-54 ve 55+ yaş gruplarında artmakta, toplamda ve kadınlarda 15-19, erkeklerde ise 15-24 genç yaş grubunda azalmaktadır (Tablo 3).

İstihdam edilenler içinde hem Türkiye hem de İstanbul'da büyük çoğunluğu 25-54 yaş grubunda bulunan yetişkinler oluşturmaktadır. Yetişkinleri 15-24 yaş

grubundaki gençler izlemekte, 55+ yaş grubunda bulunanlar ise oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır. Bu durumun nedeni, gençlerin eğitime daha fazla yönelmesidir. Türkiye ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde 15-19 genç yaş grubunda bulunanların miktarı azalırken, diğer yaş gruplarında bulunanların miktarı artma eğilimindedir.

Tablo 3: İstihdam Edilenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2004-2013), (Bin Kişi, 15+Yaş)

YIL	YAŞ GRUBU	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	19 632	14 585	5 047	3 521	2 783	737
	15-19	1 335	895	440	218	143	75
	20-24	2 219	1 454	765	460	297	164
	25-34	6 048	4 621	1 427	1 326	1 050	276
	35-54	8 151	6 290	1 863	1 390	1 179	210
	55+	1 877	1 326	551	126	114	12
2013	TOPLAM	25 524	17 883	7 641	4 658	3 351	1 308
	15-19	1 364	948	417	200	136	64
	20-24	2 363	1 528	835	498	293	205
	25-34	7 679	5 437	2 242	1 730	1 238	492
	35-54	11 518	8 131	3 386	2 032	1 519	513
	55+	2 598	1838	760	199	168	33

Kaynak: TÜİK; İstatistikler, **İstihdam İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi:) <http://www.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim: 10.Şubat.2014.

Not:

(1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(2) 2000 kişiden az değerlerde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdam edilenlerin yaş gruplarına göre oranları 2013 yılı itibarıyla karşılaştırıldığında, 15-19, 35-54 ve 55+ yaş gruplarında Türkiye genelinin, 20-24 ve 25-34 yaş gruplarında ise İstanbul'un oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4).

İstihdam edilenlerin yaş gruplarına göre oranlarındaki değişimler incelendiğinde ise; Türkiye genelinde; toplamda ve erkeklerde 35-54 ve 55+, kadınlarda 25-34 ve 35-54 yaş gruplarının oranlarının yükseldiği, diğer grupların oranlarının düştüğü, İstanbul'da; toplamda ve erkeklerde 35-54 ve 55+, kadınlarda 25-34, 35-54 ve 55+ yaş gruplarının oranlarının yükseldiği, diğer grupların oranlarının düştüğü görülmektedir. İstihdam edilenlerin yaş gruplarına göre

oranlarının değişimi bakımından, Türkiye geneli ile İstanbul 55+ yaş grubunda farklılık, diğer yaş gruplarında ise benzerlik göstermektedir.

Bu durumun nedeni; işgücünün eğitim ihtiyacının ve eğitim imkanlarının artmasına bağlı olarak gençlerin eğitime daha fazla yönelmesi, eğitimlerini tamamlayan kadınların daha kolay iş bulması, İstanbul'da kadınların ve 55 yaş üzerindeki ekonomik nedenlerle çalışma hayatına daha fazla katılmasıdır. Türkiye geneli ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde toplamda ve erkeklerde 35-54 ve 55+, kadınlarda 25-34 ve 35-54 yaş guruplarında bulunanların oranları yükselme, diğer yaş guruplarında bulunanların oranları ise düşme eğilimindedir.

Tablo 4: İstihdam Edilenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2004-2013), (%)

YIL	YAŞ GRUBU	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	15-19	5,8	6,1	8,7	6,2	5,1	10,2
	20-24	11,3	10,0	15,2	13,1	10,7	22,3
	25-34	30,8	31,7	28,3	37,7	37,7	37,4
	35-54	41,5	43,1	36,9	39,5	42,4	28,5
	55+	9,6	9,1	10,9	3,6	4,1	1,7
2013	TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	15-19	5,3	5,3	5,5	4,3	4,1	4,9
	20-24	9,3	8,5	10,9	10,7	8,7	15,7
	25-34	30,1	30,4	29,3	37,1	36,9	37,6
	35-54	42,1	45,5	44,3	43,6	45,3	39,2
	55+	10,2	10,3	9,9	4,3	5,0	2,5

Kaynak: Tablo 3'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdam edilen erkek ve kadınların yaş gruplarına göre oranları 2013 yılı itibariyle karşılaştırıldığında, erkeklerde 15-19 ile 20-24 yaş gruplarında Türkiye genelinin, 25-54 ve 55+ yetişkin yaş gruplarında İstanbul'un, kadınlarda 25-34 ile 55+ yaş gruplarında Türkiye genelinin, 15-19, 20-24 ve 35-54 yaş gruplarında ise İstanbul'un oranlarının yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 5).

İstihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre dağılım oranlarındaki değişimler incelendiğinde ise; Türkiye genelinde erkeklerin oranlarının 15-19 ile 55+ yaş gruplarında yükseldiği, diğer gruplarda düştüğü, kadınların oranlarının 20-24, 25-34

ve 35-54 yaş gruplarında yükseldiği diğer gruplarda düştüğü, İstanbul'da erkeklerde 15-19 yaş grubunda yükseldiği, diğer gruplarda düştüğü, kadınlarda ise tam tersi bir durum yaşandığı görülmektedir.

İstihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre oranlarındaki değişim bakımından Türkiye geneli ile İstanbul'da erkekler ve kadınlar arasında 55+ yaş grubunda farklılık, diğer yaş gruplarında benzerlik görülmektedir. Bu durumun nedeni, gençlerin, kadınların ve 55 yaş üzerindeki ekonominin sorunları yüzünden çalışmaya başlamasıdır.

Türkiye geneli ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde genel olarak erkeklerde 15-19, kadınlarda ise 20-24, 25-34 ve 35-54 yaş gruplarında bulunanların oranları yükselme, diğer gruplarında bulunanların oranları ise düşme eğilimindedir.

Tablo 5: İstihdam Edilenlerin Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Dağılımı (2004-2013), (%)

YIL	YAŞ GRUBU	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	100,0	74,3	25,7	100,0	79,0	21,0
	15-19	100,0	67,0	33,0	100,0	65,6	34,4
	20-24	100,0	65,5	34,5	100,0	64,6	35,6
	25-34	100,0	76,4	23,6	100,0	79,2	20,8
	35-54	100,0	77,2	22,8	100,0	84,8	15,2
	55+	100,0	70,6	29,4	100,0	90,5	9,5
2013	TOPLAM	100,0	69,9	30,1	100,0	71,9	28,1
	15-19	100,0	69,5	30,5	100,0	68,0	32,0
	20-24	100,0	64,7	35,3	100,0	58,9	41,2
	25-34	100,0	70,8	29,2	100,0	71,6	28,4
	35-54	100,0	70,6	29,4	100,0	74,8	25,2
	55+	100,0	70,7	29,3	100,0	84,4	15,6

Kaynak: Tablo 3'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye ve İstanbul'da Eğitim Durumuna Göre İstihdam

Türkiye geneli ve İstanbul'da istihdam edilenlerin büyük bir kısmının eğitim düzeyi genel olarak düşüktür. İstihdam edilenlerin eğitim durumuna göre dağılımı bakımından Türkiye geneli ile İstanbul arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da bulunmaktadır.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da; istihdam edilenler içinde eğitim durumuna göre miktarı en fazla olan grup lise altı eğitimliler grubudur. Türkiye genelinde istihdam edilenlerin miktarı lise altı eğitimliler, lise ve dengi meslekokullular ile

yükseköğretilimlerde artmaktadır. Okuma yazma bilmeyen erkekler azalırken, eğitilmiş kadınlar ise artmaktadır. İstanbul'da ise istihdam edilenlerin miktarları tüm eğitim gruplarında artmaktadır. İstihdam edilenler içinde miktarı en fazla artan grup hem Türkiye genelinde hem de İstanbul'da yükseköğretilimliler grubudur (Tablo 6).

Eğitim durumuna göre istihdamda yaşanan bu gelişmelerin nedeni; Türkiye'nin halen gelişmekte olan bir ülke olması, eğitim imkanlarının ve eğitime yönelenlerin artması, yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşmasıdır. Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenlerin eğitim durumları yükselme eğilimindedir.

Tablo 6: İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı, (2004-2013), (Bin Kişi, 15+Yaş)

YIL	EĞİTİM DURUMU	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	19 632	14 585	5 047	3 521	2 783	737
	OK.-YAZ. BİLMEYEN	1 250	439	811	35	18	17
	LİSE ALTI EĞİTİMLİLER	12 270	9 514	2 756	2 049	1 751	298
	LİSE VE DENGİ MES. OK.	3 897	3 128	769	878	659	219
	YÜKSEKÖĞRETİM	2 215	1 505	710	558	355	203
2013	TOPLAM	25 524	17 883	7 641	4 658	3 351	1 308
	OK.-YAZ. BİLMEYEN	1 110	293	817	43	19	24
	LİSE ALTI EĞİTİMLİLER	14 450	10 552	3 899	2 287	1 827	470
	LİSE VE DENGİ MES. OK.	5 133	3 970	1 163	1 111	807	304
	YÜKSEKÖĞRETİM	4 831	3 068	1 763	1 217	707	509

Kaynak: TÜİK; İstatistikler, **İstihdam İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri,**

(Çevrimiçi) <http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim: 12.Şubat.2014.

Not:

(1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(2) 2000 kişiden az değerlerde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdam edilenlerin eğitim durumlarına göre oranları 2013 yılı itibariyle karşılaştırıldığında, okuma yazma bilmeyenler ile lise altı eğitimlilerde Türkiye genelinin, lise ve dengi meslek okullular ile yükseköğretimlilerde ise İstanbul'un oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 7). Türkiye geneline göre İstanbul'da daha eğitim kişiler istihdam edilmektedir.

İstihdam edilenlerin eğitim durumlarına göre oranlarındaki değişimler incelendiğinde; Türkiye genelinde okuma yazma bilmeyenler ile lise altı eğitimlilerin oranlarının düştüğü, diğer gruplardakilerin oranlarının yükseldiği, İstanbul'da toplamda ve kadınlarda yükseköğretimlilerin oranlarının yükseldiği diğer grupların oranlarının düştüğü, erkeklerde lise altı eğitimlilerin oranlarının düştüğü diğer grupların oranlarının yükseldiği görülmektedir. İstihdam edilenlerin eğitim durumlarına göre oranlarının değişimi bakımından Türkiye geneli ile İstanbul yükseköğretimlilerde benzerlik, diğer eğitim gruplarında ise farklılık göstermektedir.

Bu durumun nedeni; İstanbul'da daha nitelikli bir işgücüne ihtiyaç duyulmasıdır. Türkiye geneli ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde düşük eğitimliler azalırken, özellikle yükseköğretimliler artma eğilimindedir.

Tablo 7: İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı,(2004-2013), (%)

YIL	EĞİTİM DURUMU	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	OK.-YAZ. BİLMEYEN	6,4	3,0	16,1	1,0	0,6	2,3
	LİSE ALTI EĞİTİMLİLER	62,5	65,2	54,6	58,2	62,9	40,4
	LİSE VE DENGİ MES. OK.	19,9	21,4	15,2	24,9	23,7	29,7
	YÜKSEKÖĞRETİM	11,3	10,3	14,1	15,8	12,8	27,5
2013	TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	OK.-YAZ. BİLMEYEN	4,3	1,6	10,7	0,9	1,0	1,8
	LİSE ALTI EĞİTİMLİLER	56,6	59,0	51,0	49,1	54,5	35,9
	LİSE VE DENGİ MES. OK.	20,1	22,2	15,2	23,9	24,1	23,2
	YÜKSEKÖĞRETİM	18,9	17,2	23,1	26,1	21,1	38,9

Kaynak: Tablo 6'daki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdam edilen erkek ve kadınların eğitim durumlarına göre oranları 2013 yılı itibarıyla karşılaştırıldığında; erkeklerde lise ve dengi meslek okullular ile yükseköğretimlerde Türkiye genelinin, okuma yazma bilmeyenler ile lise altı eğitimlerde İstanbul'un oranlarının daha yüksek, kadınlarda ise tam tersi bir durum olduğu görülmektedir (Tablo 8).

İstihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre dağılım oranlarındaki değişimler incelendiğinde ise; Türkiye genelinde ve İstanbul'da erkeklerin oranlarının düştüğü, kadınların oranlarının yükseldiği görülmektedir. İstihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre oranlarındaki değişim bakımından Türkiye geneli ile İstanbul tüm eğitim gruplarında benzerlik göstermektedir.

İstihdam edilen erkeklerin oranları düşerken, kadınların oranlarının yükselmesinin nedeni, eğitim düzeyi artan kadınların çalışma hayatına daha fazla katılmasıdır. Türkiye geneli ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde tüm eğitim gruplarında erkeklerin oranları düşme, kadınların oranları ise yükselme eğilimindedir.

Tablo 8: İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı,(2004-2013),(%)

YIL	EĞİTİM DURUMU	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	100,0	74,3	25,7	100,0	79,0	21,0
	OK.-YAZ. BİLMEYEN	100,0	35,1	64,9	100,0	51,4	48,6
	LİSE ALTI EĞİTİMLİLER	100,0	77,5	22,5	100,0	85,5	14,5
	LİSE VE DENGİ MES. OK.	100,0	80,3	19,7	100,0	75,1	24,9
	YÜKSEKÖĞRETİM	100,0	67,9	32,1	100,0	63,6	36,4
2013	TOPLAM	100,0	70,1	29,9	100,0	71,9	28,1
	OK.-YAZ. BİLMEYEN	100,0	26,4	73,6	100,0	44,2	55,8
	LİSE ALTI EĞİTİMLİLER	100,0	73,0	26,9	100,0	79,9	20,1
	LİSE VE DENGİ MES. OK.	100,0	77,3	22,7	100,0	72,6	27,4
	YÜKSEKÖĞRETİM	100,0	63,5	36,5	100,0	58,1	41,9

Kaynak: Tablo 6'daki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye ve İstanbul'da Medeni Duruma Göre İstihdam

Türkiye ve İstanbul'da istihdam edilenlerin medeni durumuna göre özellikleri genel olarak birbirine benzemekle birlikte, bazı farklılıklar da göstermektedir.

Türkiye genelinde istihdam edilenler içinde medeni durumuna göre en büyük grup evliler grubudur. İstihdam edilenlerin miktarı toplamda ve kadınlarda tüm gruplarda artarken, erkeklerde eşi ölmüş olanlarda düşmekte diğer gruplarda ise artmaktadır. İstihdam edilenler içinde miktarı en fazla artan grup evliler grubudur. Erkeklerde bekârlar ile evlilerin miktarları, kadınlarda ise boşananlar ile eşi ölmüş olanların miktarları artmaktadır (Tablo 9).

İstanbul'da istihdam edilenler içinde medeni durumuna göre en büyük grup evliler grubudur. İstihdam edilenlerin miktarları tüm medeni gruplarda artmakta olup, bekâr ve evli olanlarda kadınlara göre erkeklerin, boşanan ve eşi ölmüş bulunanlarda ise erkeklere göre kadınların miktarı daha fazladır. Toplamda ve erkeklerde bekârlar, kadınlarda ise evliler ile boşananlar daha fazla artmaktadır.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenlerin miktarları benzerlik göstermekte ve genel olarak tüm medeni gruplarda artmaktadır. İstihdam edilenler içinde bekârlar ile evlilerde erkeklerin, boşananlar ile eşi ölmüş bulunanlarda ise kadınların miktarı daha fazladır. Türkiye genelinde evlilerin miktarı artarken, İstanbul'da erkeklerde bekarların, kadınlarda ise evliler ile boşananların miktarları daha fazla artmaktadır. Bu durumun nedeni; Türkiye'de geleneksel aile yapısının önemli olması, işgücünün erkek ağırlıklı olması, İstanbul'un Türkiye geneline göre hızlı kentleşmesidir.

Tablo 9: İstihdam Edilenlerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı (2004-2013), (Bin Kişi, 15+Yaş)

YIL	MEDENİ DURUM	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	19 632	14 585	5 047	3 521	2 783	737
	HİÇ EVLENMEDİ	4 491	3 052	1 439	1 018	649	368
	EVLİ	14 670	11 370	3 300	2 433	2 105	328
	BOŞANDI	188	78	110	45	20	25
	EŞİ ÖLDÜ	283	85	197	25	9	16
2013	TOPLAM	25 524	17 883	7 641	4 658	3 351	1 308
	HİÇ EVLENMEDİ	6 226	4 288	1 937	1 421	937	484
	EVLİ	18 375	13 250	5 125	3 018	2 342	675
	BOŞANDI	614	260	354	175	67	108
	EŞİ ÖLDÜ	309	84	225	44	12	33

Kaynak: TÜİK; İstatistikler, **İstihdam İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi): <http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim: 14.Mart.2014, TÜİK; **Yayınlanmamış Veriler**, Nisan.2014.

Not:

(1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(2) 2000 kişiden az değerlerde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdam edilenlerin medeni durumlarına göre oranları incelendiğinde, istihdam edilenlerin %70'ine yakınının evli, %25'inin bekar olduğu, boşanan ve eşi ölmüş bulunanların oranlarının ise düşük düzeyde kaldığı görülmektedir (Tablo 10).

Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdam edilenlerin medeni durumlarına göre oranları 2013 yılı itibarıyla karşılaştırıldığında; evliler ile eşi ölmüş bulunanlarda Türkiye genelinin, bekarlar ile boşananlarda ise İstanbul'un oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye geneline göre İstanbul'da daha fazla bekar ve boşanan kişi istihdam edilmektedir.

İstihdam edilenlerin medeni durumlarına göre oranlarındaki değişimler incelendiğinde; Türkiye genelinde toplamda ve erkeklerde bekarlar ile boşananların oranlarının, kadınlarda ise evliler ile boşananların oranlarının yükseldiği diğer grupların oranlarının düştüğü görülmektedir. İstanbul'da ise; toplamda ve erkeklerde evlilerin, kadınlarda bekarların oranları düşmekte, diğer grupların oranları yükselmektedir.

İstihdam edilenlerin medeni durumlarına göre oranlarının değişimi bakımından; Türkiye geneli ile İstanbul arasında eşi ölmüş olanlarda farklılık, diğer medeni gruplarda ise benzerlik bulunmaktadır. Bu durumun nedeni; Türkiye'de evliliğin önemini koruması, İstanbul'un özellikle genç ve bekar işgücünü kendisine çekmesi, kentsel yaşamının beraberinde getirdiği koşullara bağlı olarak boşananların sayısının giderek artması, kadınların (özellikle de boşanan kadınların) çalışma hayatına daha fazla katılmasıdır.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde toplamda ve erkeklerde evli olanlar, kadınlarda ise bekarlar azalma eğilimi gösterirken, diğer gruplar genel olarak artma eğilimindedir.

Tablo 10: İstihdam Edilenlerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı (2004-2013), (%)

YIL	MEDENİ DURUM	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	HİÇ EVLENMEDİ	22,9	20,9	26,7	28,9	23,3	49,9
	EVLİ	74,7	78,0	65,4	69,1	75,6	44,5
	BOŞANDI	1,0	0,5	2,2	1,3	0,7	3,4
	EŞİ ÖLDÜ	1,4	0,6	3,9	0,7	0,3	2,2
2013	TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	HİÇ EVLENMEDİ	24,4	24,0	25,4	30,5	28,0	37,0
	EVLİ	72,0	74,1	67,1	64,8	69,9	51,6
	BOŞANDI	2,4	1,5	4,6	3,8	2,0	8,3
	EŞİ ÖLDÜ	1,2	0,5	2,9	0,9	0,4	2,5

Kaynak: Tablo 9'daki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye geneli ile İstanbul'da istihdam edilen erkek ve kadınların medeni durumlarına göre oranları 2013 yılı itibarıyla karşılaştırıldığında; erkeklerde bekarlar ile boşananların oranlarının Türkiye genelinde, kadınlarda bekarlar, boşananlar ve eşi ölmüş olanların oranlarının İstanbul'da daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 11).

İstihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre dağılım oranlarındaki değişimler incelendiğinde; Türkiye genelinde erkeklerde bekarlar ile boşananların, kadınlarda evliler ile eşi ölmüş olanların oranlarının yükseldiği, İstanbul'da erkeklerde bekarların, kadınlarda evli, boşanmış ve eşi ölmüş olanların oranlarının yükseldiği, diğer grupların oranlarının düştüğü görülmektedir. İstihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre oranlarındaki değişim bakımından Türkiye geneli ile İstanbul erkeklerde benzerlik, kadınlarda ise farklılık göstermektedir.

Bu durumun nedeni; erkeklerin kadınlara göre daha kolay iş bulabilmesi, kadınların eğitime daha fazla yönelmesi, kadınların ekonomik sorunlar yüzünden çalışma hayatına daha fazla katılmasıdır. Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde erkeklerde bekarlar, kadınlarda ise evliler ile eşi ölmüş olanlar ile İstanbul'da boşanan kadınlar artma eğilimindedir.

Tablo 11: İstihdam Edilenlerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı (2004-2013), (%)

YIL	MEDENİ DURUM	TÜRKİYE			İSTANBUL		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2004	TOPLAM	100,0	74,3	25,7	100,0	79,0	20,1
	HİÇ EVLENMEDİ	100,0	68,0	32,0	100,0	63,8	36,2
	EVLİ	100,0	77,5	22,5	100,0	86,5	13,5
	BOŞANDI	100,0	41,5	58,5	100,0	44,4	55,6
	EŞİ ÖLDÜ	100,0	30,0	70,0	100,0	36,0	64,0
2013	TOPLAM	100,0	70,1	29,9	100,0	71,9	28,1
	HİÇ EVLENMEDİ	100,0	68,9	30,0	100,0	65,9	34,1
	EVLİ	100,0	72,1	27,9	100,0	77,6	22,4
	BOŞANDI	100,0	42,3	57,7	100,0	38,3	61,7
	EŞİ ÖLDÜ	100,0	27,2	72,8	100,0	25,0	75,0

Kaynak: Tablo 9'daki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye ve İstanbul'da İstihdam Oranı

İstihdam edilenlerin işgücüne oranı olarak ifade edilen istihdam oranı, çalışma çağındaki nüfus veya işgücü açısından hesaplanabilmektedir. Son yıllarda ekonomik olarak büyümesine rağmen Türkiye'de istihdam yaratma düzeyinin yavaş kaldığı görülmektedir.

Çalışma çağındaki nüfus içindeki istihdam oranları bakımından, Türkiye geneli ile İstanbul arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. İstihdam oranları Türkiye genelinde düşerken, İstanbul'da toplamda ve erkeklerde düşmekte, kadınlarda ise yükselmektedir (Tablo 12).

Çalışma çağındaki nüfusa göre istihdam oranları bakımından; toplam ve erkeklerin istihdam oranlarındaki azalma Türkiye genelinde daha fazla iken, kadınlarda tam tersi bir durum yaşanmaktadır. Kadınların istihdam oranı Türkiye genelinde düşerken, İstanbul'da hızla yükselmektedir.

Türkiye genelindeki istihdam oranları gelişmiş ülkelere göre düşük düzeyde bulunmaktadır. Bu durumun nedeni; Türkiye'deki nüfus artış hızının düşmeyle birlikte halen yüksek olması, çalışma çağındaki nüfusun ve işgücünün istihdamdan daha hızlı artmasıdır. Çalışma çağındaki nüfus içindeki istihdam oranları erkeklerde Türkiye geneli ve İstanbul'da düşme eğilimindeyken, kadınlarda Türkiye genelinde düşme, İstanbul'da ise yükselme eğilimindedir.

Tablo 12: Çalışma Çağında Olan Nüfus İçinde İstihdam Oranları (%), (1980-2013)

YIL	TÜRKİYE			İSTANBUL		
	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
1980 (1)	60,9	76,5	45,1	44,7	72,2	14,0
1990 (2)	52,1	73,5	31,2	45,3	71,1	17,3
2000 (2)	46,7	68,9	24,9	43,8	64,2	23,0
2013(3)	45,9	65,2	27,1	46,4	66,8	26,0

Kaynak: (1) Sedat Murat; **Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı**, İTO Yayın No: 2007-73, İstanbul: İTO, 2007, s. 220., **(2)** DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Türkiye**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2759, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Mart 2003, s. 54., DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, İl/ 34-İstanbul**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2732, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Kasım 2002, s. 50., **(3)** TÜİK; **İstatistikler, İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi)

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim: 16.Şubat.2014.

İstihdam oranları işgücü açısından incelendiğinde de Türkiye geneli ile İstanbul arasında farklılık olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde ve İstanbul'da kadınların oranları erkeklerinkinden daha fazla düşmektedir (Tablo 13).

İşgücü içindeki istihdam oranları; hem Türkiye geneli hem de İstanbul'da, toplamda, erkeklerde ve kadınlar arasında benzerlik göstererek düşüş göstermekle birlikte, İstanbul'da 2000 yılından sonra yükselmektedir. Erkek ve kadınların işgücü içindeki istihdam oranları, Türkiye geneli ve İstanbul'da birbirine yakın olurken, toplamda, erkeklerde ve kadınlarda İstanbul'a göre Türkiye genelinde daha yüksektir.

Bu durumun nedeni, Türkiye genelinde tarımsal istihdamın hala yüksek düzeyde olması, artan işgücüne yeterli iş imkânı yaratılamaması, İstanbul'daki nüfusun ve işgücünün ise istihdam düzeyinden çok daha hızlı artmasıdır. İşgücü içindeki istihdam oranları Türkiye geneli ve İstanbul'da genel olarak düşme eğiliminde olmakla birlikte, 2000 yılından sonra İstanbul'da yükselme eğilimi göstermektedir.

Tablo 13: İşgücü İçinde İstihdam Oranları (%), (1980-2013)

YIL	TÜRKİYE			İSTANBUL		
	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
1980 (1)	96,4	95,3	98,4	94,5	94,6	94,3
1990 (2)	92,0	92,2	91,5	93,8	93,8	94,1
2000 (2)	93,5	93,4	93,7	87,3	88,5	84,1
2013 (3)	90,3	91,3	88,1	88,8	90,3	85,2

Kaynak: (1) Sedat Murat; **Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı**, İTO Yayın No: 2007-73, İstanbul: İTO, 2007, s.220., (2) DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Türkiye**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2759, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Mart 2003, s. 54., DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, İl/ 34-İstanbul**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2732, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Kasım 2002, s. 50., (3) TÜİK; **İstatistikler, İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi)

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim:14.Mart.2014.

Türkiye ve İstanbul'da Sektörlere Göre İstihdam

Türkiye'de işgücünün sektörlere göre dağılımı, tarımdan sanayi ve hizmet sektörlerine doğru kaymakla birlikte, hâlihazırda gelişmekte olan ülkelerin özelliklerini göstermekte, tarım sektöründe istihdam edilenlerin oranları düşmesine rağmen, oldukça yüksek düzeyde bulunmaktadır.

Türkiye'de istihdam edilenlerin sektörlere göre dağılımı, gelişmiş ülkelere göre farklı ve biraz da sağlıksız bir yapı göstermektedir. Bu durum, gelir dağılımında eşitsizliğe yol açarken, tarımda çalışanların fakirleşmesine, düşük nitelikli tarımsal işgücünün sanayi ve hizmet sektörlerinde toplanmasına neden olmaktadır. Kırsal alanlardan kentlere göç eden ve niteliksiz duruma gelen işgücü, yeterli istihdam artışı sağlayamayan sanayi sektöründe çalışmadığı için hizmet sektörüne yöneldiğinden bu sektör sağlıksız bir şekilde büyümektedir (TUGİAD, 1995: 25).

Türkiye'nin sanayileşme oranı halihazırda gelişmiş ülkelerin sanayileşme oranlarının altında olup, İstanbul'un durumu ise daha farklı bir yapı göstermektedir. Tarımın payı çok düşük olan İstanbul'da sanayi ve hizmet sektörlerinin payı Türkiye geneline göre oldukça yüksektir. Türkiye'de 1990'lı ve 2000'li yıllarda yaşanan yapısal değişim, sanayileşme ve kentleşme politikalarına rağmen, tarım sektörü istihdamdaki yerini ve önemini korumaya devam etmektedir.

İstihdam edilenlerin sektörlere göre dağılımı bakımından, Türkiye geneli ile İstanbul arasında farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye genelinde istihdam edilenler bakımından en büyük sektör tarım sektörü olup, tarım sektöründe istihdam edilenler %45 azalırken, sanayi sektöründe istihdam edilenler %110, hizmet

sektörlerinde istihdam edilenler ise %183 artmıştır. Hizmet sektörü Türkiye genelinde hızlı bir biçimde gelişmektedir (Tablo 14).

İstanbul'da da istihdam edilenler bakımından en büyük sektör hizmet sektörüdür. İstanbul'da tarım sektöründe istihdam edilenler %68 azalırken, sanayi sektöründe istihdam edilenler %151, hizmet sektöründe istihdam edilenler ise %262 artmıştır.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde miktarları en fazla artan sektör hizmet sektörüdür. Sanayi ve hizmet sektörlerinde istihdam edilenlerin miktarları Türkiye geneline göre İstanbul'da daha hızlı artmaktadır. Bu durumun nedeni, Türkiye'nin sanayileşmeyi tercih etmesi ve hızlı bir biçimde kentleşmesidir. Türkiye ve İstanbul'da tarım sektöründe istihdam edilenler azalma, sanayi ve özellikle de hizmet sektöründe istihdam edilenler ise artma eğilimindedir.

Tablo 14: İstihdam Edilenlerin Sektörlere Göre Dağılımı (1980-2013), (Bin Kişi, 15+Yaş)

YIL		TÜRKİYE				İSTANBUL			
		TOPLAM	TARIM	SANAYİ	HİZMET	TOPLAM	TARIM	SANAYİ	HİZMET
1980(1)	TOPLAM	18 522	11 105	2 906	4 512	1 564	86	650	828
	ERKEK	11 709	5 156	2 595	3 959	1 332	50	575	707
	KADIN	6 814	5 949	311	553	232	36	75	121
1990(2)	TOPLAM	18 539	8 691	3 736	6 111	2 540	130	1 078	1 332
	ERKEK	12 901	4 372	3 240	5 290	2 076	68	907	1 101
	KADIN	5 637	4 319	497	821	464	62	171	231
2000(2)	TOPLAM	21 581	7 769	5 175	8 638	3 471	282	1 332	1 857
	ERKEK	15 780	4 261	4 411	7 106	2 574	100	1 070	1 404
	KADIN	5 801	3 508	763	1 529	898	182	263	453
2013(3)	TOPLAM	25 524	6 015	6 137	12 771	4 658	27	1 635	2 997
	ERKEK	17 883	3 189	5 566	9 127	3 351	19	1 289	2 043
	KADIN	7 641	2 826	1 171	3 644	1 308	8	346	953

Kaynak: (1) Sedat Murat; **Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı**, İTO Yayın No: 2007-73, İstanbul: İTO, 2007, s. 248.,

(2) TÜİK; İstatistikler, **İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi):

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/istisguapp/istisgu.zul>, Erişim: 02.Aralık.2013., DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, İl/ 34-İstanbul**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2732, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Kasım 2002, s. 200-201., (3) TÜİK; İstatistikler, **İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi): <http://tuikapp.tuik.gov.tr/istisguapp/istisgu.zul>, Erişim: 15.Mart.2014.

Not:

(1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(2) 2000 kişiden az gözlem değerlerinde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

İstihdam edilenlerin sektörlere göre dağılım oranlarındaki değişim incelendiğinde; 1980-2013 yılları arasında Türkiye genelinde; tarım sektöründe istihdam edilenlerin oranları düşerken, sanayi ve hizmet sektörlerinde istihdam edilenlerin oranlarının yükseldiği, İstanbul'da ise; tarım ve sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranları düşerken, hizmet sektöründe istihdam edilenlerin oranlarının yükseldiği görülmektedir. Türkiye geneli ve İstanbul arasında istihdam edilenlerin oranlarının tarım sektöründe düşmesi, hizmet sektöründe yükselmesi bakımından benzerlik, sanayi sektöründe ise farklılık bulunmaktadır (Tablo 15).

Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde, tarım sektöründe erkeklere göre kadınların, sanayi ve hizmet sektörlerinde ise kadınlara göre erkeklerin oranı daha yüksektir. Hizmet sektöründe kadınların oranları giderek yükselmekte olup, Türkiye genelinde erkeklerin oranlarına yaklaşmış, İstanbul'da ise erkeklerin oranını geçmiş bulunmaktadır.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilen erkek ve kadınların oranının en yüksek olduğu sektör hizmet sektörü olup, tarım sektöründe istihdam edilen erkek ve kadınların oranı Türkiye genelinde, sanayi ve hizmet sektöründe istihdam edilen erkek ve kadınların oranı ise İstanbul'da daha yüksektir.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da özellikle hizmet sektöründeki yaşanan bu hızlı artış gelişmiş ülkelere benzememekte, çoğunlukla marjinal ve enformel sektörlerde yığılma şeklinde kendini göstermektedir. İstihdam edilenlerin oranlarının bu şekilde değişim göstermesinin nedeni; Türkiye'nin ekonomik olarak gelişmesi, sanayileşmesi, tarımdan sanayi ve hizmet sektörlerine doğru bir geçişin ve kentleşmenin yaşanması, İstanbul'un sanayisinin kent dışına ve çevre kentlere doğru yayılmasıdır. Türkiye geneli ve İstanbul'da tarım sektöründe istihdam edilenler azalma, sanayi ve hizmet sektöründe istihdam edilenler (özellikle de kadınlar) ise artma eğilimindedir.

Tablo 15: İstihdam Edilenlerin Sektörlere Göre Dağılımı (%), (1980-2013)

YIL		TÜRKİYE				İSTANBUL			
		TOPLAM	TARIM	SANAYİ	HİZMET	TOPLAM	TARIM	SANAYİ	HİZMET
1980	TOPLAM	100,0	59,9	15,7	24,4	100,0	5,5	41,6	52,9
	ERKEK	100,0	44,0	22,2	33,8	100,0	3,8	43,2	53,1
	KADIN	100,0	87,3	4,6	8,1	100,0	15,4	32,4	52,2
1990	TOPLAM	100,0	46,9	20,2	33,0	100,0	5,1	42,4	52,4
	ERKEK	100,0	33,9	25,1	41,0	100,0	3,3	43,7	53,0
	KADIN	100,0	76,6	8,8	14,6	100,0	13,4	36,8	49,8
2000	TOPLAM	100,0	36,0	24,0	40,0	100,0	8,1	38,4	53,5
	ERKEK	100,0	27,0	28,0	45,0	100,0	3,9	41,6	54,5
	KADIN	100,0	60,4	13,2	26,4	100,0	20,3	29,2	50,5
2013	TOPLAM	100,0	23,6	24,0	50,0	100,0	0,6	35,1	64,3
	ERKEK	100,0	17,8	31,1	51,0	100,0	0,6	38,5	61,0
	KADIN	100,0	37,0	15,3	47,7	100,0	0,6	26,5	72,9

Kaynak: Tablo 14'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye ve İstanbul'da Meslek Gruplarına Göre İstihdam

İstihdam edilenlerin meslek gruplarına göre dağılımı konusunda yapılan analizin anlamlı olabilmesi amacıyla, 1980-2000 yılları arasında Genel Nüfus Sayımları verilerinden, 2000-2012 yılları arasında TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden yararlanılmıştır (2013 yılı itibariyle meslek gruplarında 18'li bir sınıflandırmaya gidildiği için 2013 verileri kullanılmamıştır.) İstihdam edilenlerin meslek gruplarına göre dağılımı, Türkiye geneli ile İstanbul arasında bazı meslek gruplarında benzerlik, bazılarında ise farklılık göstermektedir. Türkiye genelinde istihdam edilenler içinde mesleki açıdan en büyük grup tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar grubudur. Türkiye genelinde bu işlerde çalışanların istihdam edilenler içindeki miktarları giderek düşerken, müteşebbisler, direktörler ve üst yöneticiler ile yardımcı profesyonel meslek mensuplarının miktarları ise artmaktadır (Tablo 16).

İstanbul'da istihdam edilenler içinde mesleki açıdan en büyük grup; 1980-2000 yılları arasında tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar, 2000-2012 yılları arasında tesis ve makine operatörleri ve montajcılar grubudur. İstanbul'da tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinelerini kullananların miktarları 1980-2000 yılları arasında artar, 2000-2012 yılları arasında düşerken, tesis ve makine operatörleri ve montajcılarının miktarı artmakta, nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanların miktarları giderek azalırken, müteşebbisler, direktörler ve üst yöneticilerin miktarı artmaktadır.

Türkiye genelinde istihdam edilenlerin yarısına (%50) yakını tarımsal faaliyetlerle ilgili meslek gruplarında, İstanbul'da ise tarım dışı üretim, tesis ve makine operatörü ve montaj faaliyetleri ile ilgili meslek gruplarında faaliyet göstermektedir. Müteşebbisler, direktörler, üst kademe yöneticileri ile yardımcı profesyonel meslek mensuplarının ise hem Türkiye genelinde hem de İstanbul'da düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 16: İstihdam Edilenlerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (1980-2013), (Bin Kişi, 15+Yaş)

YIL	TÜRKİYE										
	MESLEK GRUPLARI										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1980(1)	T	18 522	840	158	649	792	913	11 055	4 083	33	-
	E	11 709	585	149	438	757	847	5 123	3 777	31	-
	K	6 814	255	8	211	34	67	5 932	305	1	-
1990(2)	T	18 539	1 106	402	895	1 499	1 438	8 675	4 470	55	-
	E	12 901	776	384	598	1 398	1 293	4 357	4 058	37	-
	K	5 637	330	18	297	101	145	4 318	412	17	-
2000(2)	T	21 581	1 705	500	1 312	2 294	2 010	7 755	5 856	149	-
	E	15 780	1 114	455	801	2 058	1 706	4 250	5 283	112	-
	K	5 801	591	46	511	236	303	3 504	573	36	-
2012(3)	T	24 821	1 911	1 931	1 575	1 736	3 181	4 868	3 208	2 539	3 872
	E	17 512	1 691	1 151	1 040	961	2 315	2 767	2 887	2 288	2 413
	K	7 309	220	780	535	775	867	2 101	321	251	1 459
YIL	İSTANBUL										
	MESLEK GRUPLARI										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1980(1)	T	1 564	129	44	132	208	169	87	788	8	-
	E	1 332	88	41	75	195	150	51	723	7	-
	K	232	40	3	56	13	19	36	65	0	-
1990(2)	T	2 540	238	79	206	365	266	133	1 252	2	-

1980'den Günümüze Türkiye ve İstanbul'da İstihdam

	E	2 076	157	72	116	331	227	71	1 102	2	-
	K	464	81	7	91	34	39	62	150	0	-
2000(2)	T	3 471	395	92	418	453	390	287	1 434	3	-
	E	2 574	244	80	218	376	312	105	1 236	3	-
	K	898	151	12	200	77	77	182	199	0	-
2012(3)	T	4 493	526	443	483	481	642	30	635	694	558
	E	3 281	444	238	306	234	487	25	579	601	368
	K	1 212	82	205	177	247	156	5	57	93	190

Kaynak: (1) Sedat Murat; **Dünden Bugüne İstanbul'un Nüfus ve Demografik Yapısı**, İTO Yayın No: 2006-49, İstanbul: İTO, 2006, s. 250., **(2)** DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Türkiye**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No: 2759, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Mart 2003, s. 56., DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, İl, 34-İstanbul**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2732, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Kasım 2002, s. 198 ve 199, **(3)** TÜİK; İstatistikler, **İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi:) <http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim: 17.Nisan.2014.

Not: Meslek gruplarına göre sınıflandırma;

(1) 2000 Yılına kadar; 1. Toplam, 2. İlmî ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler, 3. Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri, 4. İdari personel ve benzeri çalışanlar, 5. Ticaret ve satış personeli, 6. Hizmet işlerinde çalışanlar, 7. Tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar, 8. Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar, 9. Diğerleri şeklinde,

(2) 2000 Yılından sonra ise ISCO 88'e göre; 1. Toplam, 2. Kanun yapımcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler, 3. Profesyonel meslek mensupları, 4. Yardımcı profesyonel meslek mensupları, 5. Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar, 6. Hizmet ve satış elemanları, 7. Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar, 8. Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar, 9. Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar, 10. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar şeklinde yapılmıştır.

(3) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(4) 2000 kişiden az gözlem değerlerinde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

Genel olarak; ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler, idari personel ve benzeri çalışanlar, ticaret ve satış personeli, hizmet işlerinde çalışanlar ile ilgili meslek dallarındaki istihdam oranları Türkiye geneline göre İstanbul'da daha yüksektir. İstihdam edilenlerin mesleklere göre dağılımı bakımından, Türkiye geneline göre İstanbul daha nitelikli bir yapıya sahiptir (Tablo 17).

Türkiye genelinde istihdam edilenlerin yarısına yakınının tarımsal faaliyetlerle ilgili meslekleri icra etmesinin nedeni, gelişmesine rağmen Türk toplumun büyük bölümünün halen toprağa bağlı bulunmasıdır. İstanbul'da istihdam edilenlerin çoğunluğunun tarım dışı üretim, tesis, makine operatörü ve montaj faaliyetleri ile ilgili meslek gruplarında bulunmasının ve daha nitelikli olmasının nedeni ise, Türkiye geneline göre İstanbul'un daha fazla gelişmiş, sanayileşmiş olması ve eğitilmiş işgücüne sahip bulunmasıdır.

Tablo 17: İstihdam Edilenlerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı, (%),(1980-2012)

YIL	TÜRKİYE										
	MESLEK GRUPLARI										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1980	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-
	E	63,2	79,1	94,3	68,4	95,6	92,8	46,3	92,5	93,9	-
	K	36,8	20,9	5,1	32,5	4,3	7,3	53,7	7,4	3,0	-
1990	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-
	E	69,6	70,2	95,5	66,8	93,3	89,9	50,2	90,8	67,3	-
	K	30,4	29,8	4,5	33,2	6,7	10,1	49,8	9,2	30,9	-
2000	T	100	100	100	100	100	100	100	100	100	-
	E	73,1	65,3	91,0	61,1	89,7	84,9	54,8	90,2	75,2	-
	K	26,9	34,7	9,2	38,9	10,3	15,1	45,2	9,8	24,2	-
2012	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	E	70,6	88,5	59,6	66,0	55,4	72,8	56,8	90,0	90,1	62,3
	K	29,4	11,5	40,4	34,0	44,6	27,3	43,2	10,0	9,9	37,7
YIL	İSTANBUL										
	MESLEK GRUPLARI										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1980	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-
	E	85,2	68,2	93,2	56,8	93,8	88,8	58,6	91,8	87,5	-
	K	14,8	31,0	6,8	42,4	6,3	11,2	41,4	8,2	0	-
1990	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-
	E	81,7	66,0	91,1	56,3	90,7	85,3	53,4	88,0	100	-
	K	18,3	34,0	8,9	44,2	9,3	14,7	46,6	12,0	0	-
2000	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-
	E	74,2	61,8	87,0	52,2	83,0	80,0	36,6	86,2	100	-
	K	25,8	38,2	13,0	47,8	17,0	19,7	63,4	13,9	0	-
2012	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	E	73,0	84,4	53,7	63,4	48,6	75,9	83,3	91,2	86,6	65,9
	K	27,0	15,6	46,3	36,6	51,4	24,3	16,7	9,0	13,4	34,1

Kaynak: Tablo 16'daki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İstihdam edilenlerin meslek gruplarına göre dağılımı bakımından, Türkiye geneli ve İstanbul ile erkekler ve kadınlar arasında da önemli farklılıklar bulunmaktadır. İstihdam edilen erkekler ve kadınlar arasında; Türkiye genelinde tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar ve sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar çoğunlukta iken, İstanbul'da erkeklerde tesis ve makine operatörleri, montajcılar, sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar, kadınlarda ise büro ve müşteri hizmetlerinde çalışanlar çoğunlukta (Tablo 18).

1980'den Günümüze Türkiye ve İstanbul'da İstihdam

Türkiye genelinde erkek ve kadınların önemli bir kısmı tarımsal faaliyetlerle ilgili mesleklerde istihdam edilirken, İstanbul'da erkekler genellikle sanayi sektöründeki, kadınlar ise hizmet sektöründeki mesleklerde istihdam edilmektedir. İstihdam edilenler bakımından Türkiye genelinde tarım sektöründeki meslekler azalmakla birlikte önemini koruma devam ederken, İstanbul'da ise erkeklerde sanayi, kadınlarda hizmet sektörlerindeki meslekler öne çıkmaktadır.

Tablo 18: İstihdam Edilenlerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı, (%),(1980-2012)

YIL	TÜRKİYE										
	MESLEK GRUPLARI										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1980	T	100,0	4,5	0,9	3,5	4,3	4,9	59,7	22,0	0,2	-
	E	100,0	5,0	1,3	3,7	6,5	7,2	43,8	32,3	0,3	-
	K	100,0	3,7	0,1	3,1	0,5	1,0	87,1	4,5	0,0	-
1990	T	100,0	6,0	2,2	4,8	8,1	7,8	46,8	24,1	0,3	-
	E	100,0	6,0	3,0	4,6	10,8	10,0	33,8	31,5	0,3	-
	K	100,0	5,9	0,3	5,3	1,8	2,6	76,6	7,3	0,3	-
2000	T	100,0	7,9	2,3	6,1	10,6	9,3	35,9	27,1	0,7	-
	E	100,0	7,1	2,9	5,1	13,0	10,8	26,9	33,5	0,7	-
	K	100,0	10,2	0,8	8,8	4,1	5,2	60,4	9,9	0,6	-
2012	T	100,0	7,7	7,8	6,3	7,0	12,8	19,6	12,9	10,2	15,6
	E	100,0	9,7	6,6	5,9	5,5	13,2	15,8	16,5	13,1	13,8
	K	100,0	3,0	10,7	7,3	10,6	11,9	28,7	4,4	3,4	20,0
YIL	İSTANBUL										
	MESLEK GRUPLARI										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1980	T	100,0	8,2	2,8	8,4	13,3	10,8	5,5	50,4	0,5	-
	E	100,0	6,6	3,1	5,7	14,6	11,2	3,8	54,3	0,6	-
	K	100,0	17,4	1,1	24,2	5,7	8,3	15,3	27,8	0,1	-
1990	T	100,0	9,4	3,1	8,1	14,4	10,5	5,2	49,3	0,1	-
	E	100,0	7,6	3,5	5,6	15,9	10,9	3,4	53,1	0,1	*
	K	100,0	17,5	1,5	19,6	7,3	8,4	13,4	32,3	0,0	-
2000	T	100,0	11,4	2,7	12,0	13,1	11,2	8,3	41,3	0,1	-
	E	100,0	9,5	3,1	8,5	14,6	12,1	4,1	48,0	0,1	-
	K	100,0	16,8	1,3	22,3	8,6	8,6	20,3	22,2	0,0	-
2012	T	100,0	11,7	9,9	10,8	10,7	14,3	0,7	14,1	15,4	12,4
	E	100,0	13,5	7,3	9,3	7,1	14,8	0,8	17,6	18,3	11,2
	K	100,0	6,8	16,9	14,6	20,4	12,9	0,4	4,7	7,7	15,7

Kaynak: Tablo 16'daki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye ve İstanbul'da Meslekteki Konuma (Statüye) Göre İstihdam

Bu çalışmada kendi hesabına çalışanlar ile işverenler aynı grup içinde değerlendirmiş olup, istihdam edilenlerin meslekteki konumuna göre dağılımı incelendiğinde Türkiye geneli ile İstanbul'un birbirine benzer özellikler gösterdiği görülmektedir.

Türkiye genelinde istihdam edilenler içindeki en büyük grup, 1980-1990 yılları arasında ücretsiz aile işçileri, 2000-2013 yılları arasında ise ücretli olarak çalışanlar grubudur. Ücretli olarak çalışanlar ile işveren veya kendi hesabına çalışanların miktarları artarken, ücretsiz çalışan aile işçilerinin miktarları ise azalmaktadır (Tablo 19).

İstanbul'da istihdam edilenler içindeki en büyük grup ücretli çalışanlar olup, bu grubu işveren veya kendi hesabına çalışanlar ile ücretsiz aile işçileri izlemektedir. İstanbul'da ücretli olarak çalışanlar ile işveren veya kendi hesabına çalışanlarının miktarları artarken, ücretsiz çalışan aile işçilerinin miktarları azalmaktadır. İstihdam edilenlerin işteki durumlarına göre dağılımları bakımından birbirine benzeyen Türkiye ile İstanbul genel olarak gelişmekte olan ülkelerdeki özellikleri göstermektedir.

Tablo 19: İstihdam Edilenlerin Meslekteki Konumuna Göre Dağılımı (1980-2013), (15+ Yaş, Bin Kişi)

YIL		TÜRKİYE				İSTANBUL			
		TOPLAM	ÜCRETLİ, MAAŞLI VEYA YEVMIYELİ	İŞVEREN VEYA KENDİ HESABINA ÇALIŞAN	ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ	TOPLAM	ÜCRETLİ, MAAŞLI VEYA YEVMIYELİ	İŞVEREN VEYA KENDİ HESABINA ÇALIŞAN	ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ
1980(1)	T	18 522	6 162	4 454	7 860	1 564	1 105	374	77
	E	11 709	5 216	4 123	2 324	1 332	923	361	40
	K	6 814	946	331	5 536	232	183	13	37
1990(2)	T	18 539	7 224	5 733	5 582	2 540	1 886	528	125
	E	12 901	6 002	5 219	1 681	2 076	1 515	497	64
	K	5 637	1 221	514	3901	464	372	31	61
2000(2)	T	21 581	10 488	6 433	4 660	3 471	2 636	572	263
	E	15 780	8 441	5 703	1 636	2 574	1 963	523	87
	K	5 801	2 047	730	3 024	898	673	48	176
2012(3)	T	25 524	16 353	5 955	3 217	4 658	3 857	755	46
	E	17 883	12 031	5 039	813	3 351	2 687	647	17
	K	7 641	4 322	915	2 403	1 308	1 169	109	30

Kaynak: (1) Sedat Murat; **Dünden Bugüne İstanbul'un Nüfus ve Demografik Yapısı**, İTO Yayın No: 2006-49, İstanbul: İTO, 2006, s.271-272., (2) DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Türkiye**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No: 2759, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Mart 2003, s. 57, DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, İl, 34-İstanbul**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 2732, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Kasım 2002, s. 218-219., (3) TÜİK; **İstatistikler, İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi):

<http://www.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>,

Erişim: 15.Haziran.2011., TÜİK; **İstatistikler, İstihdam, İşsizlik ve Ücret, İşgücü İstatistikleri**, (Çevrimiçi):

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim: 19.Nisan.2014.

Not: (1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(2) 2000 kişiden az gözlem değerlerinde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

İstihdam edilenlerin işteki durumlarına göre dağılım oranları incelendiğinde; Türkiye genelinde istihdam edilenlerin çoğunluğunu 1980-1990 yılları arasında ücretsiz çalışan aile işçilerinin, 2000-2013 yılları arasında ücretli olarak çalışanların oluşturduğu, İstanbul'da ise tüm yıllarda ücretli çalışanların oluşturduğu görülmektedir. Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenler içinde, ücretli olarak çalışanların oranları devamlı artarken, kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar ile ücretsiz aile işçilerinin oranları ise düşmektedir (Tablo 20).

Türkiye genelinde erkeklerin çoğunluğu kendi hesabına veya işveren ya da ücretli olarak, kadınların çoğunluğu ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken, İstanbul'da erkek ve kadınların çoğunluğu ücretli olarak çalışmaktadır. Bu durumun nedeni, Türkiye'nin ve İstanbul'un ekonomik olarak gelişmesidir. Türkiye genelinde ve İstanbul'da ücretli olarak çalışanların oranları yükselme, kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar ile ücretsiz aile işçilerinin oranları ise düşme eğilimindedir.

Tablo 20: İstihdam Edilenlerin İşteki Durumuna Göre Dağılımı (%), (1980-2013)

YIL		TÜRKİYE				İSTANBUL			
		TOPLAM	ÜCRETLİ, MAAŞLI VEYA YEVMIYELİ	KENDİ HESABINA VEYA İŞVEREN	ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ	TOPLAM	ÜCRETLİ, MAAŞLI VEYA YEVMIYELİ	KENDİ HESABINA VEYA İŞVEREN	ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ
1980	T	100,0	33,3	24,0	42,4	100,0	70,7	23,9	4,9
	E	100,0	44,5	35,2	19,8	100,0	69,3	27,1	3,0
	K	100,0	13,9	4,9	81,2	100,0	78,7	5,4	15,9
1990	T	100,0	39,0	30,1	30,1	100,0	74,3	20,8	4,9
	E	100,0	46,5	40,5	13,0	100,0	73,0	23,9	3,1
	K	100,0	21,7	9,1	69,2	100,0	80,2	6,7	13,1
2000	T	100,0	48,6	29,8	21,6	100,0	75,9	16,5	7,6
	E	100,0	53,5	36,1	10,4	100,0	76,3	20,3	3,4
	K	100,0	35,3	12,6	52,1	100,0	74,9	5,3	19,6
2013	T	100,0	64,1	23,3	12,6	100,0	82,8	16,2	1,0
	E	100,0	62,3	28,2	4,5	100,0	80,2	19,3	0,5
	K	100,0	56,6	12,0	31,4	100,0	89,4	8,3	2,3

Kaynak: Tablo 19'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İstihdam edilenler içinde erkek ve kadınların işteki durumuna göre dağılım oranları incelendiğinde; Türkiye genelinde ve İstanbul'da ücretliler ile kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlarda erkeklerin oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ücretsiz çalışan aile işçilerinde ise; Türkiye genelinde kadınların oranları daha yüksekken, İstanbul'da 1980-2000 yılları arasında erkeklerin, 2000-2013 yılları arasında ise kadınların oranları daha yüksektir. (Tablo 21).

İstihdam edilen erkek ve kadınlarda Türkiye geneli ile İstanbul arasında ücretliler ile kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar bakımından benzerlik, ücretsiz aile işçileri bakımından 1980-2000 yılları arasında farklılık, 2000-2013 yılları arasında ise benzerlik bulunmaktadır. Türkiye genelinde ve İstanbul'da ücretliler, kendi hesabına veya işveren ve ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilenler içinde erkeklerin oranları düşerken, kadınların oranları yükselme eğilimindedir.

Tablo 21: İstihdam Edilenlerin İşteki Durumuna Göre Dağılımı (%),(1980-2013)

YIL		TÜRKİYE				İSTANBUL			
		TOPLAM	ÜCRETLİ, MAAŞLI VEYA YEVMIYELİ	KENDİ HESABINA VEYA İŞVEREN	ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ	TOPLAM	ÜCRETLİ, MAAŞLI VEYA YEVMIYELİ	KENDİ HESABINA VEYA İŞVEREN	ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ
1980	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	E	63,2	84,6	92,6	29,6	85,2	83,5	96,5	51,9
	K	36,8	15,4	7,4	70,4	14,8	16,5	3,5	48,1
1990	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	E	69,6	83,1	91,0	30,1	81,7	80,3	94,1	51,2
	K	30,4	16,9	9,0	69,9	18,3	19,7	5,9	48,8
2000	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	E	73,1	80,5	88,7	35,1	74,2	74,5	91,4	33,1
	K	26,9	19,5	11,3	64,9	25,8	25,5	8,6	66,9
2013	T	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	E	70,1	73,6	84,6	25,3	71,9	69,7	85,7	37,0
	K	29,9	26,4	15,4	74,7	28,1	30,3	14,4	65,2

Kaynak: Tablo 19'daki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Sonuç

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren özellikle de İstanbul'a doğru yaşanan hızlı göç, kentlerde açık işsizliği arttırırken istihdam sorununun niteliğini de değiştirmiştir. 1980'li yıllarda uygulanmaya başlayan ekonomi politikaları ve dünyaya entegre olma süreci nedeniyle Türkiye, dünyada yaşanan ekonomik dalgalanma ve krizlerden daha fazla etkilenir duruma gelmiş bulunmaktadır.

İstihdam konusu tüm dünyada olduğu gibi Türkiye için de çok önemli bir sorun olup, yaşanan yüksek nüfus artışı düzeyinde istihdam yaratılmaması problemi giderek büyümekte ve karmaşıklaştırmaktadır.

Türkiye geneli ve İstanbul'da istihdamın yapısal özellikleri ve genel eğilimleri incelendiğinde aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmaktadır.

İstihdam hacmi (toplam istihdam), Türkiye geneline göre İstanbul'da çok daha fazla artmaktadır. Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenlerin büyük çoğunluğu erkek olup, erkeklerin oranı Türkiye genelinde artar İstanbul'da düşerken, kadınların oranı Türkiye genelinde düşmekte İstanbul'da ise yükselmektedir.

İstihdam edilenlerin büyük çoğunluğunu hem Türkiye genelinde hem de İstanbul'da 25-54 yaş grubunda bulunan yetişkinler oluşturmaktadır. 15-19 genç yaş grubunda bulunanların miktarı Türkiye ve İstanbul'da azalırken, diğer yaş gruplarında bulunanların miktarı ise artmaktadır.

İstihdam edilenlerin eğitim düzeyleri Türkiye genelinde ve İstanbul'da genel olarak düşük olup, en fazla lise altı eğitimliler istihdam edilmekte, okuma yazma bilmeyenlerin miktarı azalırken yükseköğretimlilerin miktarı ise artmaktadır.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da istihdam edilenler tüm medeni gruplarda artarken, istihdam edilenlerin çoğunluğunu evliler ile bekârlar oluşturmakta, İstanbul'da ise bekâr erkekler ile evli kadınların miktarları giderek artmaktadır.

İstihdam oranları; hem çalışma çağındaki nüfus hem de işgücü açısından Türkiye genelinde ve İstanbul'da benzerlik göstererek düşerken, dünya geneline göre daha düşük düzeyde bulunmaktadır.

Türkiye genelinde ve İstanbul'da tarım sektöründe istihdam edilenler azalırken, sanayi ve özellikle de hizmet sektöründe istihdam edilenler giderek artmaktadır. Türkiye genelinde erkek ve kadınların önemli bir kısmı tarımsal faaliyetlerle ilgili mesleklerde istihdam edilirken, İstanbul'da erkekler çoğunlukla sanayi sektöründeki, kadınlar ise hizmet sektöründeki mesleklerde istihdam edilmektedir.

Tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar hem Türkiye genelinde hem de İstanbul'da zamanla azalırken, sanayi ve hizmet sektörlerinde ücretli olarak çalışanlar ve İstanbul'da özellikle kayıt dışı sektörde kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar hızla artmaktadır.

Bahse konu sonuçlar; Türkiye ve İstanbul'da istihdam sorununun giderek büyüme eğiliminde olduğunu, dünya geneline göre düşük düzeyde olan istihdam imkanlarını arttıracak ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesine ve yeni stratejilerin geliştirilmesine ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir.

Uygulanacak istihdam politikalarında; istihdam eğilimleri, sosyal devlet anlayışı, sosyal tarafların karar alma ve uygulama süreçlerine katılımı, insan odaklı uygulamalar, istihdam odaklı ekonomik büyüme, istihdam amaçlı üretim teşviklerinin ön plana çıkarılmasının da gerekli olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda; insana önem ve öncelik veren ekonomik ve sosyal politikaların benimsenmesine, istihdamı etkileyen faktörlerin ve yukarıda belirtilen istihdam eğilimlerinin dikkate alınmasına, nüfus artış hızının düşürülmesine, kamu kaynaklarının daha üretken yatırım alanlarına yönlendirilmesine, gelişme potansiyeli bulunan kentlere yönelik göç, sanayileşme ve kentleşme politikalarının uygulanmasına, marjinal sektörde kaçak ve sosyal güvencesiz çalışmanın önlenmesine, kayıt dışı ekonominin kayıtlı duruma getirilmesine, işgücü piyasası verilerinin standartlaştırılmasına, eğitim ile istihdamın bir bütün olarak ele alınarak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesine, istihdam üzerindeki vergilerin azaltılmasına, pozitif ayrımcılık uygulamalarına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Belirtilen bu hususlar doğrultusunda uygulanacak politikalar sonucunda sağlanacak ilerlemeler ölçüsünde istihdam sorununa çözüm bulunabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aren, S. (2008). **İstihdam Para ve İktisadi Politika**, Gözden Geçirilmiş 13. Baskı, Ankara: İmge Kİtabevi.
- Bahar O., Bingöl F. K. (2010). "Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2010, Cilt 15, Sayı 2, s. 45.
- Bıçerli, K. M. (2007). **Çalışma Ekonomisi**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Dinler, Z. (2010). **İktisada Giriş**, Gözden Geçirilmiş 16. Basım, Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- DPT. (2001). **İşgücü Piyasası, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara: DPT Matbaası, DPT Yayın No: 248, ÖİK: 564.
- DPT. (2007). **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) İşgücü Piyasası Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Ankara: DPT Matbaası, DPT Yayın No: DPT: 2709-ÖİK: 662.
- DPT. (2011). **Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010**, Ankara: DPT Yayını.
- Ekin, N. (1968). **İşgücü ve Ekonomik Gelişme**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 1397.
- Ertek, T. (2012). **Temel Ekonomi**, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Eurostat Statistical Books. (2012). **The EU in the world 2013**, A statistical portrait, Belgium.
- Eurostat Statistics Explained. (2014). **Employment Statistics**, p.7. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/ (29.Ocak.2014).
- Fatma F., Öznur İ., Tuncay Y. (2009). "Kadın Mesleği Kavramı: Anlamlılığı ve İçeriği", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Davraz Kongresi, 24-27 Eylül 2009, Küresel Diyalog, Bildiriler**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi,2009,s.1-4.(Çevrimiçi:) <http://idc.sdu.edu.tr./tammetinler/demokrasi/demokrasi8.pdf>. (27.Şubat.2014).
- Ghose, K. A., Majid, N. ve Ernst, C. (2010). **Küresel İstihdam Sorunu (The Global Employment Challenge)** (Çev. Ö. F. Çolak), Ankara: Efil Yayınevi.
- Gül, E., Ekinci, A. ve Konya, S. (2009). **Türkiye'de İstihdam Politikaları: Yapısal Bir Analiz**, Bursa: Ekin Basım Yayın ve Dağıtım.
- Gür, A. (2012). "Rekabet Gücünün Oluşturulmasında Nitelikli İşgücünün Önemi", **Eğitim ve İstihdam, İş'te Çalışanlar Dergisi**, Sayı 6.
- ILO (International Labour Organization). (2008). **Global Employment Trends For Women**, Geneva, Switzerland: International Labour Office, March 2008, p. 1-2, (Çevrimiçi:)

- <http://www.ilo.org/Search3/search.do;jsessionid=5C9D3C2B432F32A5EA835B6ADC3FEBFA?searchWhat=global+employment+trends+for+women>, (14. Mart.2013).
- ILO (International Labour Organization). (2013). **Global Employment Trends 2013**, Recovering From a Second Jobs Dip, Executive Summary, Geneva,Switzerland: ILO, 2013, p.1-5.http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_202215.pdf (15.Mart.2013).
- İşığışık, Ö. (2005). **XXI. Yüzyılda İstihdam ve İnsana Yakışır İş**, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- İşığışık, Ö. (2011). **İstihdam ve İşsizlik**, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Kapar, R. (2004). "Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Konferansları 48. Kitap**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, İ.Ü. Yayın No: 4531.
- Karabıyık, İ. (2012). "Türkiye'de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı" **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt XXXII, Sayı I, (Çevrimiçi): <http://iktisat.marmara.edu.tr/iysdosya/iktisat/iibf%20dergisi/2012-1/12-karabiyik.pdf>, (10. Şubat.2014).
- Kesici, M. R. (2013). **Emek Piyasaları**, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Köklü, A. (1976). **Makro İktisat**, Ankara: S Yayınları.
- Lordoğlu, K. ve Özkaplan, N. (2007). **Çalışma İktisadı**, Düzeltilmiş Üçüncü Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- Murat, S. (2006). **Dünden Bugüne İstanbul'un Nüfus ve Demografik Yapısı**, İstanbul: İTO, İTO Yayın No. 2006-49.
- Murat, S. (2007). **Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı**, İstanbul: İTO, İTO Yayın No. 2007-73.
- Murat, S. (2009). **Dünden Bugüne İstanbul'da Yaygın Eğitim**, İstanbul: İTO, İTO Yayın No: 2009-8.
- Murat, S. (2010). "İşgücümüzün Yapısal Özellikleri ve Kavramsal Yaklaşım", **İş'te Çalışanlar Dergisi**, Marmara Çalışanlar Federasyonu Yayını, Sayı: 2.
- Nayır, D. Z. (2008). "İşi ve Ailesi Arasındaki Kadın: Tekstil ve Bilgi İşlem Girişimcilerinin Rol Çatışmasına Getirdikleri Çözüm Stratejileri", Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 8(2).
- Saygılı, Ş. ve Cihan, C. (2008). **Türkiye Ekonomisinin Büyüme Dinamikleri**, 1987-2007 Döneminde Büyümenin Kaynakları, Temel Sorunlar ve Potansiyel Büyüme Oranı, İstanbul: TUSİAD, Yayın No. TUSİAD-T/2008-06/462.
- Seçer, B. (2013). **Eksik İstihdam**, Öncülleri, Sonuçları ve Nitel Bir Araştırma, İzmir: Altın Nokta Yayınevi.
- Serter, N. (1993). **Genel Olarak ve İstihdam Açısından İstihdam ve Gelişme**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, İ.Ü.Yayın No: 3697.

- Şahin, L. (2012). "Türk Eğitim Sisteminin İstihdam Yaratma Potansiyeli", Eğitim ve İstihdam, **İş'te Çalışanlar Dergisi**, Marmara Çalışanlar Federasyonu Yayını, Sayı 6.
- Taş, S., Bozkaya, G. (2012). "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'de Uygulanan İstihdam Politikaları", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF Dergisi**, (Çevrimiçi): http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Images/images/files/10_0.pdf, (03.Ocak. 2014).
- Tatlıdil, E. ve Xanthacou Y. (2002). "Türk İşgücünün Yapısı ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları", **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2.
- Tatoğlu, F. Y. (2010). **Türkiye ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde İşsizlik ve Büyüme**, İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı.
- T.C. İstanbul Valiliği İl İstihdam Kurulu. (2007). **İstanbul İstihdam Raporu**, İstanbul: Hanlar Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2012). **Uluslararası Ekonomik Göstergeler**, 2012.
- Tekeli, S., Özgüler, V. C., Özdemir, M. Ç., Biçerli, M. K. (2013). **İstihdam ve İşsizlik**, 2. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tokol, A., Alper Y. (2013). **Sosyal Politika**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım.
- Toksöz, G. (2007). "İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi ve Bölgeler Arası Dengesizlikler", **Çalışma ve Toplum, Ekonomi ve Hukuk Dergisi**, 2007/4 (15).
- TÜGİAD. (1995). **2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: VII-İstihdam**, İstanbul: RGA Yönetim Danışmanlık Ltd. Şti.
- TUİK. (2007). **İşgücü, İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 1**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, TUİK Yayın No: 3095.
- TUİK. (2009). **Hanehalkı İşgücü İstatistikleri 2009**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, TUİK Yayın No: 3454.
- TUİK. (2010). **İstatistik Göstergeler, 1923-2009**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, TUİK Yayın No: 3493.
- TUİK. (2011). **Hanehalkı İşgücü İstatistikleri 2011**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, TUİK Yayın No: 3684.
- TUİK, (2014). **Yayınlanmamış Veriler**.
- TÜRK-İŞ. (2005). **Türkiye'de Emek Piyasasında Kadınların Durumu**, Ankara: Türk-İş Raporu.
- Uşen, Ş., Delen M. G. (2011). "Eğitimli Kadınların Çalışma Hayatına İlişkin Tercihleri: İstanbul Örneği", **Kamu-İs Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 4, s. 127-182.
- Ülgener, F. S. (1991). **Milli Gelir, İstihdam ve Büyüme**, Yedinci Basım, İstanbul: Der Yayınları.
- OECD. (2013). **OECD Employment Outlook 2013**, Summary in English, Paris, France: OECD, 2013, p. 1-2.
http://www.oecdpublishing.org/multilingual-summaries/empl_outlook-

- 2013-sum/html/empl_outlook-2013-sum-en.html (20.Aralık.2013).
- Okur, A. (2014). **Türkiye'de Genç İşsizliği ve Nedenleri**, Ankara: Gazi Kitabevi.
- World Bank (WB). (2006). **Turkey Labor Market Study**, The World Bank, USA: Washington, DC 20433, April 14, 2006, p. 1-4., (Çevrimiçi):
<http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1144320150009/Ozet-Overview.pdf>, (08.Mart.2014).
- Yazgan, T. (1968). **Şehirleşme Açısından Türkiye'de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bünyesi**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 1310.
- Zaim, S. (1997). **Çalışma Ekonomisi**, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 10. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.